

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **105**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

7-8

SRPANJ
KOLOVOZ
2013

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
http://www.hps.hr

Uredništvo

E-mail adresa za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Grafička priprema

Urednik d.o.o., Zagreb

Tisak

Ekološki glasnik d.o.o.
Donja Lomnica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
Palmotičeva 27
10000 Zagreb
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Damir Bajs
Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Faruk Islamović
Branko Meštrić
Krunoslav Milas
prof. dr. Željko Poljak
Vanja Radovanović
Robert Smolec

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tražilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

<http://www.hps.hr>

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili DVD-u, ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskog planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, mora biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun SWIFT: ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka

je 15 kuna (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj

otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, e-mailom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje se uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

316 Pustolovina u Gvajani

322 Priča ili dvije s Elbrusa

331 Od Egipta do Južnoafričke Republike

348 Dolina Glinšćice / Val Rosandra

Sadržaj

Članci

- 316 Pustolovina u Gvajani
Bernard Bregar
- 322 Priča ili dvije s Elbrusa
Tomislav Juzbašić
- 331 Kroz pustinju i prašumu, preko
brda i dolina...
Milan Rajšić
- 343 Što se dogodilo
u lipnju 1924. na Everestu
Milovan Buchberger
- 348 Dolina Glinšćice / Val Rosandra –
biser tršćanskog zaleđa
Vanja Radovanović

Info

- 352 Gromovača (1676 m)
- 354 Međimurski planinarski put
- 354 Planinarski dom Poklon (922 m)
- 355 Dva dr. Josipa Torbara bila su tripud
predsjednici HPD-a
- 355 www.gss.hr
- 355 Vremeplov

Rubrike

- 356 **Nova izdanja:** Vlado Božić i Hrvoje
Malinar:
Razvoj speleološke opreme i tehnike
- 356 **Planinarske kuće:** 60 godina
Planinarsko-lovačke kuće na Kuna gori
- 358 **In memoriam:** Ivan Polić
(1944. – 2013.)

Tema broja

Daleka putovanja (Gvajana,
Elbrus, Afrika)

Naslovnica

Penjači na vrhu Velikog
tornja u Veloj dragi (Učka),
foto: Alan Čaplar

- 359 **Alpinizam:** Završila
alpinistička škola AO
Mosor, Alpinizam i
BASE padobranstvo
- 360 **Vijesti:** Rusov pohod
na Medvednicu,
Uspješna planinarska
škola pod vodstvom
vodiča HPS-a, Opća
planinarska škola
HPD-a »Bilogora«,
Nova prilika za staru
ličku cestu Terezijanu,
3. planinarski pohod
»Pinklec na pleča«
od Svete Nedelje do
Okića
- 363 **Kalendar akcija**

Pustolovina u Gvajani

Bernard Bregar, Zagreb

Speleološki prijatelj Siniša Glogoški i moja malenkost poduzeli smo od 22. siječnja do 5. ožujka 2012. ekspediciju u Gvajanu. Ta južnoamerička država graniči sa Surinamom, Brazilom i Venezuelom. Većinu zemlje prekriva gusta prašuma ispresijecana mnogim rijekama. Gvajana na jeziku domorodaca znači »zemlja mnogih voda«. Tijekom povijesti najprije su je kolonizirali Nizozemci, a zatim Britanci, da bi 1966. stekla nezavisnost.

Putovanje smo podijelili na tri dijela. U prvom dijelu popeli smo se na tepui Roraimu. Tepui je vrsta planine s visoravni na vrhu i vrlo strmim, gotovo okomitim liticama. Sama riječ znači »dom bogova«. Tepuiji su inače poznati po tome što se na njima može pronaći mnogo biljnih i životinjskih endema. Roraimu (2810 m) sa svih strana čuvaju okomite stijene visoke 400 m. Jedini put na vrh je preko »žlijeba« La Rampa, s venezuelske strane. Drugi smo dio puta proveli s jednim od mnogobrojnih domorodačkih plemena

Gvajane. U Gvajani živi ukupno devet plemena, a sva zajedno spadaju među Amerindijane. Zadnja etapa našega puta bio je slap Kaieteur. Ime je, prema legendi, dobio po poglavici koji se bacio s njega kako bi osigurao svojem plemenu blagostanje, a njegov duh živi u špilji iza slapa u koju još nitko nije uspio ući. Naš plan bio je da pomoću opreme za penjanje i speleološkim tehnikama pokušamo pristupiti špilji te je dokumentirati.

Georgetown

Dan je 22. siječnja 2012., hladno zagrebačko jutro. Još uvijek ne mogu pojmiti da ću kapu, šal i jaknu zamijeniti kratkim rukavima i kremom za sunčanje. Pri dolasku na Pleso vaganje ruksaka pokazuje da smo deset kila prekardšili. Uopće me ne čudi jer, ipak, nosimo kompletnu speleološku opremu za istraživanje špilja i jama, za penjanje te sve nužne stvari za 45 dana boravka na nepoznatom terenu. Osoblje nam je malo progledalo kroz prste i dopustilo nam da sve ponesemo, čak i plinske

Stijene tepuija Roraime
gledane s početka uspona

kartuše koje su zabranjene u zračnom prometu. Do našeg odredišta promijenili smo tri aviona: Zagreb – Amsterdam, Amsterdam – New York i konačno New York – Georgetown. Ujutro 23. siječnja sletjeli smo u Georgetown. Temperaturni šok je pojam koji najbolje oslikava naš dolazak. Nakon hladne Europe i još hladnijeg New Yorka, izlazak na stopostotno vlažan zrak i temperaturu blizu 40 stupnjeva, u flisu i s jaknom u rukama daje zanimljiv prizor na Cheddi Jagan aerodromu.

Mark, naš domaćin u Georgetownu koji nam je ponudio svoj stan na korištenje, zaboravio je da dolazimo, ali smo taj nesporazum brzo riješili. Poslije smo naučili da Gvajanci imaju nevjerojatnu sposobnost zaboravljanja i da su usmeni dogovori u ovoj zemlji riječi bačene u vjetar.

Georgetown je poprilično živ grad. Uz Amerindijane, stanovništvo čine potomci robova i nadničara iz Afrike, Indije, Kine i Europe. Gvajana je jedina zemlja južne Amerike u kojoj je služ-

SINIŠA GLOGOŠKI

Brojni potoci na tepuiju Roraima

Cilj prve etape puta bio je popeti se na tepui Roraimu na tromeđi Brazila, Gvajane i Venezuele. Tepui je vrsta planine s visoravni na vrhu i vrlo strmim, gotovo okomitim liticama. Sama riječ znači »dom bogova«. Tepuiji su poznati po tome što se na njima može pronaći mnogo biljnih i životinjskih endema

beni jezik engleski, što nam je poprilično olakšalo kontakt s Gvajancima, makar je katkad teško razumjeti njihov engleski. Obojen je snažnim kreolskim dijalektom koji je karakterističan za područje Kariba. Georgetown je grad gdje zvukovi reggaea, pomiješani sa zvukovima automobilskih truba, čine pozadinsku buku i danju i noću. Prometuje se lijevom stranom ceste i to je vjerojatno jedini prometni propis kojeg se s vremena na vrijeme pridržavaju. U vožnji gradom poseban su nam strah izazivala križanja. Ulazak u križanje funkcionira prema zakonu jačeg; tko ide brže taj ima prednost, a da stvar bude bar malo sigurnija, onaj koji smatra da je brži svoj ulazak najavljuje trubom.

Georgetown je grad u kojem nema mnogo zidanih zgrada i nebodera, u njemu prevladava kolonijalni tip gradnje. Kuće su najčešće drvene, imaju jedan ili dva kata, a podignute su na stupovima, kako ne bi bile poplavljene jer su poplave redovita pojava. Ulice su uvijek žive i jednostavno vas ostavljaju bez riječi svojom raznolikošću. No, koliko kod se čudili tom gradu, toliko se mještani

čude vama. Trebalo nam je neko vrijeme da se naviknemo na neprekidna dobacivanja i izazivanje meteža gdje god bismo se pojavili. Ljudi bi nam dobacivali na cesti, trubili autima, stali i vikali iz auta »Yankee, white boy«, tako da smo brzo shvatili da smo u ovoj zemlji prava egzotika.

U Georgetownu smo se opskrbili dodatnim namirnicama i opremom te smo 26. siječnja krenuli prema Venezueli na prvu etapu našega putovanja.

Roraima

Cilj prve etape puta bio je popeti se na tepui Roraimu i to dokumentirati. Roraima se nalazi na tromeđi Brazila, Gvajane i Venezuele. Sama planina sveta je narodu koji živi na tom području i mnoge se legende vezuju za nju. Riječ tepui znači »kuća bogova«.

Iz Georgetowna krenuli smo prema Venezueli. Put nas je vodio kroz džunglu makadamom, kojim smo jurili u minibusu. Prilikom vožnje upoznali smo Nikitu, mladu djevojku koja živi od švercanja

Vrh planine je golema ravan koja skriva razne endemske vrste. Morfologija vršne ravni ostavlja čovjeka bez riječi. Na njoj smo proveli tri dana istražujući i uživajući u ljepotama Roraime. Vidjeli smo kvarcne doline, labirinte velikih stijena, slapove koji se obrušavaju i više od 400 metara i kupali smo se u kristalnim jezerima

odjeće. Igrom slučaja i ona se zaputila u Santa Elenu, grad u Venezueli iz kojeg počinje put za Roraimu. Ponudila nam je smještaj u svojoj kući u Boa Visti (Brazil) i sljedećeg dana nam organizirala prijevoz do Santa Elene. Iz Santa Elene krenuli smo prema selu Paraitepui, od kojeg nas dijele dva dana hoda do podnožja Roraime. U selu smo na opće iznenađenje susreli mladi par iz Zagreba, Borisa i Nušu, koji su se s vodičem i još dvoje ljudi također zaputili na Roraimu. Zajedno s njima krenuli smo prema planini.

Do planine su prevladavale travnate nizine ispresijecane rijekama. Prilikom prelaska rijeka prvi put smo se susreli s puri-puri mušicama. Iako izgledaju bezopasno i male su poput vinskih mušica, njihov ugriz ostavlja otekline koje traju i

po više tjedana. Uglavnom žive uz rijeke i postat će stalni pratioci našega putovanja.

Treći dan hoda stigli smo na vrh. Smještaj smo pronašli u jednoj polušpilji u kojoj smo postavili šator. Vrh planine je golema ravan koja skriva razne endemske vrste biljaka i životinja. Morfologija vršne ravni ostavlja čovjeka bez riječi. Na njoj smo proveli tri dana istražujući i uživajući u ljepotama Roraime. Vidjeli smo kvarcne doline, labirinte velikih stijena, slapove koji se obrušavaju i više od 400 metara i kupali smo se u kristalnim jezerima... Nakon otkrivanja ljepote tepuija uslijedio je povratak prema Lethemu u Gvajani.

Lethem

Uz nešto poteškoća s prijevozom, u Lethem smo stigli 5. veljače i upoznali taksista Zemu. Kod Zeme smo ostali tri dana, jer nismo mogli naći način da dođemo do domorodačkih plemena.

Nakon trodnevnog čekanja i vrebanja na domoroce u Lethemu napokon nam se osmjehnula sreća. Domoroci iz sela Katoke došli su u Lethem po namirnice i medicinsku pomoć za tušaoa (to je njihov naziv za poglavicu plemena) koji je obolio od denga groznice. Tušao je ostao u bolnici na liječenju, a nas su povelj sa sobom u selo Katoku. Selo ima 700 stanovnika, a smješteno je na rijeci Rupununi koja je dio amazonskog sliva. Mještani su nas dočekali puni čuđenja, jer u njihovo selo ne dolaze turisti, a djeci smo bili prava atrakcija. Amerindijanci su niskog rasta, tako da smo Siniša i ja bili najviši ljudi u selu. (Sada barem znam da postoji mjesto na svijetu gdje sam visok.) Stanovnici su bili jako susretljivi pa smo sljedećih nekoliko dana mnogo naučili o njihovu načinu života.

Glavna im je živežna namirnica cassava koju znaju iskoristiti na sve moguće načine, od kruha pa do alkoholnog pića. Iako nam nije bila ukusna (bljutava je i kisela), njima predstavlja osnovnu i nezamjenjivu namirnicu. U selu je mala i trošna ambulanta, kojoj je glavni cilj liječenje i prevencija malarije. Mjesni liječnik nam je rekao da u pravilu svaki tjedan imaju nekoliko novozaraženih. Nase-

Fantastičan pogled s Roraima na ravnice Venezuele

Ije ima svoju školu, koja je ujedno i najveća zgrada. Seoske kuće su vrlo male, a građene su od slame, blata, drva i sličnih materijala.

Nakon nekoliko divno provedenih dana u Katoki, stiglo je vrijeme da krenemo prema Georgetownu i zadnjoj etapi našega puta. Budući da smo cijelo vrijeme bili pomalo kratki s novcem, mnogo smo improvizirali s prijevozom, pa smo planirali od domorodaca kupiti kanu i njime doploviti do sela Annaija. Nedaleko od Annaija prolazi cesta za Georgetown na kojoj ćemo, ako nas sreća posluži, stopirati neki od kamiona koji svakodnevno voze prema Georgetownu. Uz malo pregovora i cjenkanja pošlo nam je za rukom kupiti drveni tradicionalni kanu za samo 150 kuna. Bio je poprilično star i na nekim mjestima imao rupe koje su bile začepjene krpama. Nismo bili baš sigurni je li pametno njime ploviti šest dana po rijeci koju ne poznajemo. U početku nam se činio nepouzdan i nestabilan i bojali smo se da se negdje ne izvrnemo i uništimo fotografsku opremu, ali nakon početnih strahova i malo vježbe stekli smo pouzdanje u naše plovilo.

Putovanje po rijeci Rupununi bilo je uistinu nezaboravno iskustvo. Okruženi životinjama kakve nikada nismo vidjeli, od raznih ptica pa sve do crnih kajmana i pirana, osjećao sam se kao Alisa u zemlji čudesa. Zalihe hrane su nam se svele na krekeri i neki čudnovati margarin kojem ni 40 stupnjeva ništa ne može. Ipak, najviše nam je nepritika zadavalo sunce, jer na čamcu nema hlada. Iako smo se trudili pokrivati i štititi od sunca, ruke i nosovi poprimili su nam nezdravu crveno-ljubičastu boju. Već spomenuti sveprisutni puri-puriji bili su naši stalni suputnici, ali smo se već pomalo naviknuli na njih. Drugoga dana plovidbe došli smo do Karanambu ranča, gdje turisti nešto dubljeg džepa dolaze promatrati ptice. O ljudima na tom ranču mogu reći samo sve najbolje. Dali su nam ručak, opskrbili su nas čistom vodom i sokom, te smo napokon mogli isprati klor iz usta nakon višednevnog pijenja klorirane riječne vode. Čak su nam darovali svježe govede odreske za večeru. Jedan dio odrezaka postao je mamac za pirane pa smo uspjeli

BERNARD BREGAR
BERNARD BREGAR

U vlastitom čamcu spreman za avanturu putovanja rijekom Rupununi

Probijanje kroz džunglu do slapa Kaieteura

uloviti još par pirana za večeru. Odrasci i pirane za večeru, nakon silnih krepera, bila je zasigurno naša najbolja večera u Gvajani. Nakon pet dana veslanja, 15. veljače, stigli smo do sela Annaija gdje smo teškog srca napustili naš čamac i krenuli prema cesti. Sljedećeg dana Siniša je već tokom ranog jutra uspio dogovoriti da nas neki ljudi koji prevoze benzin i kikiriki povedu sa sobom do Georgetowna. Vozili smo se u starom njemačkom TM-u na vrećama kikirikija. Vožnja je trajala oko 19 sati i nakon nje sam mislio da nikada više neću moći pojesti niti jedan kikiriki.

Kaieteur

U Geotownu smo se pripremili za zadnju etapu puta te smo 18. veljače krenuli prema 250-metarskom slapu Kaieteuru. Minibusom smo se vozili kroz džunglu do rudarskog gradića Mahdije, gdje smo proveli noć u minibusu zajedno s vozačima autobusa. Svi vozači na istom mjestu ostavljaju minibusove i spavaju u njima kako ih netko ne bi ukrao. Mahdija nije ugodan gradić te smo ga s veseljem napustili sljedećeg jutra.

Do Kaieteura nije nimalo jednostavno doći jer do njega ne vodi niti jedna cesta. Moguće je doći avionom jer nedaleko od vrha slapa postoji pista pomoću koje se opskrbljuju mjesni kopači zlata. Također se može rijekom doći nekoliko kilometara od slapa te se onda kroz džunglu probijati do njega. Pošto nismo imali dovoljno novaca, odlučili smo se za drugu opciju. Uz rijeku se kopaju zlato i

dijamanti, tako da smo lako našli kopače koji plove rijekom. Povezli su nas dio puta i objasnili nam gdje ćemo naći kamp u kojem se može prenočiti. U kampu smo upoznali trojicu kopača zlata koji su nam nesebično ponudili da prenoćimo kod njih. Saznali smo da je jedini način da stignemo do slapa plovidba rijekom uzvodno. Ponudili su nam svoj čamac i savjetovali nam da odemo do sljedećeg kampa gdje možemo pitati za daljnji prijevoz. Sljedećeg dana su nas odveli do čamca, koji je na naše iznenađenje bio potopljen. Uspjeli smo ga zajedničkim snagama izvući iz vode i pripremiti za plovidbu. Ovog puta smo bez straha zaplovili rijekom. Veslali smo cijeli dan i uspjeli pronaći sljedeći kamp, u kojem su nas dočekali ručak i kava. Ljudi u kampu bili su susretljivi pa smo s njima ostali tri dana. Čak smo se i mi bacili u potragu za zlatom i moram reći da nismo bili sasvim nesposobni.

Dana 22. veljače krenuli smo dalje na put. Nakon još dvije kraće plovidbe čamcem, stigli smo na mjesto odakle se do slapa treba probijati kroz džunglu, što nije nimalo lako. Najveće neprilike bile su gusta vegetacija i mnoštvo kukaca. Zahvaljujući neprekidnoj izmjeni kiše i sunca stalno smo bili mokri. Zbog obilnih kiša vodostaj rijeke počeo se dizati tako da smo na nekim mjestima morali plivati preko potoka koji se ulijevaju u rijeku. Imali smo nekoliko bliskih susreta sa zmijama, ali na našu sreću sve je prošlo u najboljem redu.

Do podnožja slapa stigli smo nakon četiri iscrpljujuća dana probijanja. Nismo računali da

će slap u sušnoj sezoni biti tako jak. Na 300 metara od slapa nismo mogli disati niti gledati od silne vodene pare i vjetra koji se stvarao. Počeli smo shvaćati da nećemo moći ući u špilju koju skriva. Slap je pod sobom stvorio veliko jezero (plunge pool) i da bi se došlo do špilje potrebno je prepriječiti stotinjak metara koristeći se penjačkom tehnikom. Penjanje u tim uvjetima jednostavno nije bilo moguće pa smo se morali vratiti i nastaviti put prema vrhu slapa. Iako zbog vremenskih prilika nismo uspjeli istražiti špilju iza slapa, nismo bili razočarani.

Na vrh slapa stigli smo 27. veljače i ostali zapanjeni vidikom. Slap izgleda kao gigantska živa zavjesa. Nevjerojatno je vidjeti tako veliku rijeku kako se obrušava 250 metara. Jasno je vidljiva i špilja iza slapa i vidi se da je gigantskih dimenzija. Nažalost ona će nam i nadalje ostati nepoznanica. Tko zna, možda će ova neistražena špilja dati poti-

caj nekoj budućoj ekspediciji. U ljepotama slapa uživali smo sljedeća tri dana. Trećega nas je dana sreća opet poslužila, uspjeli smo na obližnjoj pisti nagovoriti pilota aviona da nas besplatno poveže do Georgetowna. U Georgetown smo stigli 29. veljače i pomalo smo se zaželjeli doma. Brzo je došao 3. ožujka i vrijeme za povratak. Iako nam se nije ispunila želja da uđemo u špilju, nismo se vratili razočarani. Gvajana nas je obojicu oduševila i pružila nam doživljaje koja ćemo pamtit i čitav život.*

Ovom prilikom se zahvaljujemo se svim dobrim ljudima koji su nam omogućili ovo putovanje, posebno našim sponzorima: STA (Student Travel Agency) Zagreb, SO HPD-a Željezničar, ISIC (International student identity card), Neon centar, Integral, Turistička zajednica grada Zagreba, Avorato d.o.o., Prizma, Roko i Akademija, Lumen, Frigo Print, Svjetski putnik.hr i Super Premium shop.

Siniša Glogoški pokraj slapa Kaieteura

Priča ili dvije s Elbrusa

Tomislav Juzbašić, Županja

Vijesti koje je toga dana slušao vozač autobusa na redovnoj liniji Županja - Zagreb, nisu se baš najbolje čule na zadnjim sjedištima, gdje smo sjedili prijatelj Vlado Matanović i ja. Nadali smo se da baš i nismo dobro čuli ono što nam se učinilo. Osmi je kolovoza 2008., protekle noći započela je ruska vojna intervencija u Gruziji, kao reakcija na pokušaj gruzijskih vojnih snaga da u svoj državno-pravni poredak vrate teritorij pokrajine Južne Osetije, koja je pod patronatom Rusije, zajedno s Abhazijom, 1992. proglasila nezavisnost. Krenuti u daleke, nepoznate krajeve, i na putu do zračne luke saznati da je na tom području započeo ratni sukob - zar je moguće da mi se tako nešto ponovno događa?

Ne znamo što ćemo, što da radimo. Vratiti se u sigurnost, ili nastaviti k neizvjesnosti? Više

nemamo niti vremena niti mogućnosti saznati bilo kakve detaljnije informacije o tome kakvo je stanje na našem odredištu, i može li se sada uopće tamo doputovati.

Unatoč svemu, ne vraćamo se. Imamo (nažalost) i dosta domaćih ratnih iskustava, te znamo da rat u jednom mjestu ne mora značiti i rat u susjednom mjestu, a osobito ako je s jedne strane brda, da je i s druge strane brda. Stoga suzdržavamo strah i krećemo naprijed!

No već u Zračnoj luci Pleso u Zagrebu smo zaustavljeni. Zrakoplov Aeroflota koji nas je u svom povratku trebao prevesti do Moskve, nije još niti poletio iz Moskve za Zagreb. Javljaju nam da ne znaju razlog, ali kasni do daljnjeg. Nije nam teško čekati, no nezgodno nam je što se ne zna razlog. Ipak, prilično nam je nevjerojatno da bi

Vrh Donguz-Orun
(4468 m)

TOMISLAV JUZBAŠIĆ

Elbrus je neaktivni vulkan i najviši vrh Kavkaza, u ruskoj autonomnoj Republici Kabardinsko-Balkarska, nekoliko kilometara od granice sa Gruzijom. Iako uspon nije tehnički prezahtjevan, Elbrus je jedna od najsmrtonosnijih svjetskih planina.

vojna intervencija u susjednoj državi takve velesile kao što je Rusija, mogla imati utjecaja na ono što se zbiva u njihovu glavnom gradu. Ne bi Rusi sebi dopustili da im zbog tako nečega bude poremećen međunarodni zračni promet. Možda su samo postrožene kontrole...

Već smo prilično i ogladnjeli, pa odlučujemo preboljeti cijenu i počastiti se ručkom u restoranu zračne luke. Dakako, odabiremo najjeftiniji meni - juhu i pečenu piletinu. Ne mislim da ikoga zanima to što smo jeli, ali izbor ručka spominjem jer će biti zanimljiv u kontekstu onoga što je slijedilo. Kada smo ručali, obavještavaju nas da će let dodatno kasniti, te da nas zbog tako velikog kašnjenja zrakoplovna agencija časti ručkom u restoranu zračne luke! Nismo se dali, uzeli smo bonove za ručak, pričekali da se naš malo slegne, a potom krenuli iskoristiti bonove. Konobar nas je ljubazno izvijestio da nemamo pravo birati, nego samo primiti njihov izbor - meni juhe i pileline! U večernjim satima smo napokon poletjeli, a tijekom leta primili i mali obrok: piletinu.

Iz moskovske međunarodne zračne luke Šeretjevo nastavljamo dalje letom k jugu, do grada Mineralne vode u regiji Sjevernog Kavkaza.

Nalazimo se s mladim ruskim alpinistom, koji nam se predstavio nadimkom Johnny. Izgovorio nam je nakon toga i rođeno ime (Eugeny), no pored tako originalnog ruskog nadimka, tko bi ga zvao pravim imenom? Dok čekamo da nam se pridruži i ostatak naše međunarodne ekipe, Johnny nas je uputio da ručamo u obližnjem restoranu. Ulazeći u njega, kao da smo ušli u vrijeme 19. stoljeća - u skromnu meksičku hacijendu »divljeg zapada«. Osim Vlade i mene, unutra nema niti jednog gosta, pa čak niti ikoga od djelatnika lokala. Tek nakon našeg glasnog glasanja, i još nekoliko trenutaka, polako se ispod polukružnog haustora pojavila ljubazna gospođa, kojoj se nigdje nije žurilo. Na meniju dosta vrsta jela, a nakon što nas je pustila da odaberemo, reče nam da od svega toga imaju samo - pečenu piletinu.

Slijedilo je oko 4 sata (300 km) vožnje kombijem do male doline i mjesta Azau, koje je smje-

TOMISLAV JUZBAŠIĆ

Prizor s drugoga dana trekinga

šteno na kraju velike Baksanske doline. Glavni objekt u mjestu je polazna stanica uspinjače. Hotel Šeherezada bit će nam baza za aklimatizacijske uspone, sve do dolaska u visinski bazni logor (Barrels kamp, 3820 m) pri pokušaju uspona na Elbrus. Smještaj u tom hotelu je s obzirom na to gdje smo se nalazili bio iznenađujuće odličan, a hrana vrlo ukusna. Za večeru nas je dočekala, dakako - pečena piletina.

Inače, u području u kojem smo se nalazili žive etničke skupine Balkaraca i Kabardinaca, čiji su preci znameniti Kozaci. Prije više od četiri stoljeća postali su sastavni dio ruskog carstva, a danas imaju određenu autonomiju kroz status

Kabardinsko-Balkarske Republike, u okviru Ruske Federacije. Ukupno ih živi još oko milijun, te su uglavnom islamske vjeroispovijesti. Prostor Kavkaza je kroz dugo povijesno razdoblje bio granica triju velikih carstava - Otomanskog, Perzijskog i Ruskog.

Do večeri je naša ekipa bila potpuna, a uz Vladu i mene, činili su je troje Iraca, dva Nizozemca, dva Nijemca, bračni par iz SAD-a te po jedan Englez i Francuz.

Idući dan smo proveli u zgodnom usponu na vrh Cheget (3450 m). Vidik omogućava upoznavanje s brojnim vrhovima Kavkaza. Posebno se lijepo vidi vrh Donguz-Orun (4468 m), a ukoliko nije zaklonjen oblacima - može se lijepo vidjeti i sam Elbrus.

TOMISLAV JUZBASIC

Početna postaja žičare u Azau

TOMISLAV JUZBASIC

Tržnica u Azau

Naredni dan je bio još ljepši. Proveli smo ga u trekingu kroz prekrasne krajolike, u prostoru koji je vrlo nalikovao na alpsko područje. U dolinama cvjetne livade, šume, rijeke i planinski potoci s brojnim kaskadama i malim slapovima. Vodom ih hrani imponzantni ledenjak, iznad kojeg se uzdižu mnogi lijepi, vrlo visoki i strmi vrhovi. Treći dan smo otišli do baznog kampa Barrels, na 3820 m. Gotovo nitko ne pješači iz doline do baznog logora, jer uspinjača vozi sve do podnožja kampa, a put za hodanje nije nimalo atraktivan - bez ikakve vegetacije, samo ostaci eruptivnog kamenja.

Od Barrelsa idemo daljnjih sat vremena do skloništa Diesel (4050 m). Na tom mjestu je prije bilo veliko »Sklonište jedanaestorice«, no izgorjelo je zbog nepažljive uporabe kuhala. Iznad tog prostora počinje područje na kojemu se mogu postavljati šatori za visinske logore. U povratku, kod Barrelsa nas je dočekalo lijepo iznenađenje; petnaestak mladih ruskih manekenki koje su na snježnoj padini iznad kampa valjda snimale neku reklamu.

Slijedio nam je povratak do naše Šeherezade. Ostatak poslijepodneva odmarali smo se u vrlo ugodnim i zanimljivim trenucima koje je pružalo selo Azau. Središte tog malog seoceta, koje se prvenstveno razvija zbog uspinjače i ugostiteljsko smještajnih kapaciteta za planinare, prostor je seoske tržnice. Tamo između ostalih, svoje domaće proizvode i rukotvorine dolaze prodavati i obitelji kavkaških »gorštaka«, koje još uvijek u velikoj mjeri žive starosjedičkim načinom života, u osamljenim domaćinstvima smještenim u visokim planinama. Uokolo tržnice nalaze se više-manje improvizirane gostionice, a ispred doslovno svake od njih se tijekom dana peku njihovi roštiljski specijaliteti od ovčetine - šešljici. Ubrzano rastući planinski turizam čini svoje, pa je u selu friško izgrađeno i par »elitnijih« restorana, s kombinacijom tradicionalnih i »zapadnih« elemenata. Hrana u njima je domaća i vrlo ukusna, no da ne bude sumnje - i tamo je uz pečenu janjetinu glavni specijalitet - šešljik. Nakon planinarenja i roštilja najbolje prija pivo, za što je prvenstveno zadužen domaći »Baltik«.

Meni je najdraže bilo slobodno vrijeme provoditi u trčaranjima kroz dolinu. Uz treniranje kondicije, htio sam i kroz taj način što više upoznati područje u kojem smo se nalazili. Priroda

Barrels kamp (3820 m)

je u dolini vrlo lijepa i pitoma, s dosta šuma, livada i potoka, a kroz nju protječe i rijeka Baksan. Nažalost, dolina, a osobito šumoviti predjeli uz prometnice, koriste se kao neka pokazna »skladišta« za masu zastarjele vojne artiljerije.

Četvrtog dana boravka na Kavkazu započeli smo naš uspon na Elbrus. Najprije smo se smjestili u baznom logoru - Barrels kampu. On se sastoji od desetak bungalova nalik na cisterne. Smještaj je skroman, no s obzirom na kakvom mjestu se nalazi - mi smo i više nego zadovoljni. Imali smo svoj krevet i unutra nije bilo zima, grijanje je na plin, za koji se na području Kavkaza čini kao da izvire iz svakog metra kvadratne površine. Ono što je bilo grozno, očajno neuredno su vanjski zahodi.

Nakon smještaja, popeli smo se radi aklimatizacije do 4900 m. Trebao nam je samo još jedan dan pogodnog vremena za završni uspon. Prognoza za naredni dan nije bila baš povoljna, najavljeno je vrlo hladno i promjenjivo vrijeme,

Zapadni vrh Elbrusa, najviši vrh Europe

U kavaskom carstvu snijega i leda

sa snažnim vjetrovima i vjerojatnim padalinama snijega. Johnny, Vlado i ostatak ekipe odlučuju da stoga idući dan neće pokušavati s usponom, nego da će ga iskoristiti za odmor u logoru, pa će uspon pokušati drugi dan, kada bi se vrijeme trebalo malo poboljšati. Ja se pak odlučujem da ću ipak pokušati naredni dan sa solo usponom, a ako vrijeme ne bude dopuštalo uspon, vratit ću se. S obzirom na to da ću ići sam, u kampu su me zamolili da napišem izjavu da idem svojevrijedno, na vlastitu odgovornost. Nisam se baš ugodno osjećao u trenucima dok sam to pisao.

Osvanuo je i taj dan, u biti još uvijek je noć, s klasičnim visokogorskim ustajanjem pred uspon - oko 2:30 sati. S obzirom na to da je vrijeme bilo upitno, nisam želio žuriti. Pričekao sam da glavina penjača pođe prije mene, tako da od onih koji se budu postupno vraćali mogu dobivati informacije o mogućnostima ili eventualnim nemogućnostima uspona, a osobito o stanju na najstrmijem i

vjetru najizloženijem dijelu puta od sedla između Istočnog i Zapadnog Elbrusa pa do vrha. Ispočetka je nebo bilo djelomično vedro i vrijeme nije bilo tako loše, no postepeno je vjetar bivao sve snažniji i vrijeme sve lošije. Na visini od oko 4850 m, oblaci su potpuno obujmili taj vršni dio planine. Počeo je padati i snijeg, što je ionako slabu vidljivost unutar oblaka još dodatno umanjilo. Kako se povećavala visina i vjetar je bivao sve snažniji. Bilo je to previše za mnoge naveze, tako da bih svako malo susretao penjače koji su odustajali i vraćali se nazad. Uglavnom svi koji su bili raspoloženi za kratki razgovor, savještovali su da se vratim. Sve to je i meni stvaralo velike dileme, što činiti? Dodatni argument da se vratim nazad bio je i taj što sam nakon polaska ubrzo shvatio da mi je foto kamera ostala u kampu. Mišljah, ukoliko se po ovakvom vremenu i popnem do vrha, tko će mi vjerovati da sam bio tamo ako ne budem imao ikakav (foto) dokaz o tome? No, ipak su u meni pobijedile misli,

osjećaji i želja da se ne penjem zbog drugih, da moji motivi nisu ikakva »osvajanja« vrhova; nego da se nalazim tamo gdje jesam prvenstveno radi vlastitih spoznaja svoga bitka, izgradnje svojih životnih mogućnosti, te ono najbitnije - radi čudesno predivnih trenutaka susreta i sjedinjenja čovjekove malenosti s veličanstvenosti Boga i prirode koju nam je stvorio; a što se teško gdje drugdje može doživjeti tako zorno i »živo« kao pri usponima na visoke planine.

U tim trenucima je čovjek u svakom svom, onom teškom visinskom, koraku, svjestan duhovnosti kojom korača, koja ga čuva i koja mu daje snagu da napravi i drugi korak. Dakako da različiti ljudi imaju i različita mišljenja, želje, motive, svjetonazore... No evo, ja se već 14 godina penjem po visokim planinama, nekada to bude u društvu deklariranih vjernika, nekada pak u društvu osoba koje su više ateisti ili agnostici; i upravo zbog te naše različitosti uvjerenja »u nizinama«, za mene je čudesno i izuzetno znakovito što »u visinama«

površini tijela koje se nije kretalo. Imao je i gustu, dugu bradu - koja je tako zabijeljena izgledala vrlo impresivno, kao kod pravog djeda Mraza! Premda mi je i on savjetovao da se vratim, rekao mi je da se navodno jedan ruski vodič uspio popeti na vrh te da se iznad sedla nalaze još samo dvojica penjača. Susreo sam ih nakon otprilike 40-ak minuta. Do vrha ih je dijelio samo još oko 150 m prolaska završnog vršnog grebena, no nažalost nisu uspjeli. Rekoše mi da su morali odustati zbog vjetera koji je na tom izloženom dijelu puhao tako snažno da dalje jednostavno nisu mogli. Dakako, ni oni mi nisu propustili savjetovati da se vratim, rekoše mi »danas se do vrha ne može doći!« Nakon tih nekoliko riječi, brzo su nastavili dolje, a ja sam na trenutak zastao. Morao sam i ja brzo odlučiti što činiti. Ukopao sam se cepinom još dublje u snijeg, prepustio sam duši da nekoliko trenutaka samo osluškuje vjetar, a zatim sam poslušao srce i krenuo naprijed. Kada sam već došao do mjesta na kojem sam bio, odlučio sam pokušati doći još

Kavkaz je gorje koje tvori prirodnu granicu Europe i Azije, a smješten je između Crnog mora i Kaspijskog jezera. Sastoji se od dva odvojena planinska sustava, Velikog i Malog Kavkaza. Geografski se Kavkaz smatra jugoistočnom granicom Europe, a najviši vrh Elbrus najviši vrhom europskog kontinenta

te razlike u bitnome nestaju, i svi ti divni ljudi uz koje sam se do sada imao čast penjati, u tim trenucima su osjećali i iskazivali vrlo sličnu, snažnu duhovnost!

Nastavio sam dalje. Hrabrila su me alpska i himalajska iskustva, koja su mi ukazivala da se uspon na Elbrus, s obzirom na to da tehnički i orijentacijski nije zahtjevan, može nastaviti i po takvom vremenu, sve dok se ono ne pogorša do te mjere da vjetar, snijeg i hladnoća ne počnu onemogućavati samo kretanje i razinu neophodne vidljivosti.

Kada sam došao do prijevoja na 5322 m, koji čini sedlo između Istočnog (5621 m) i Zapadnog (5642 m) Elbrusa, uočih neki čudni bijeli stup. Prišavši mu, uvidio sam da je to čovjek. Pomaknuo se, dakle hvala dragom Bogu - živ je. Bilo je sve u redu s njim, samo se odmarao, a snijeg koji je neumoljivo padao, na toj grozno niskoj temperaturi je odmah stvarao snježno-ledeni pokrov na

TOMISLAV JUZBAŠIĆ

Županjska zastava na vrhu

barem do platoa do kojeg su uspjela doći njih dvojica. U svakom slučaju, ako bude prerizično, neću riskirati da me naleti vjetra odbace s grebena u ledene bezdane.

Kretao sam se dubokim ubodima cepina u ciklusima u kojima je vjetar puhao uobičajenom snagom, a kada bih začuo početak »zvižduka« koji je najavljavao još snažnije nalete, prestajao bih s kretanjem i ukopavao se pripijajući se uz snježno-ledenu površinu. U tim trenucima to me podsjećalo na kretanje gradom za vrijeme ratnog djetinjstva. I tada nam je osnova opreza prilikom kretanja bilo osluškivanje; i kada bi kroz zrak počeo sijevati onaj zloglasni (»fijuuuuu....«) zvižduk leta granate, često je razliku između života i smrti činila brzina reagiranja pripijanjem uz tlo.

I tako, korak po korak, zrak je bio sve rjeđi, a vrh sve bliži! Uz ledeni vjetar temperatura je varirala između -20 i -25, a na mahove je bivala možda i još niža. Vidik je bio vrlo sužen zbog gustih oblaka, te snježnih padalina koje je vjetar konstantno upuhivao na područje lica i očiju. Zbog tako slabe vidljivosti i činjenice da sam se prvi puta nalazio na tom području, u trenutku kada sam došao do završnog platoa, nisam niti bio svjestan da me do vrha

dijeli još samo prelazak posljednjeg vršnog grebena. Stalno sam očekivao nešto još teže, još strmije, još izloženije, još snažniji vjetar.

U jednom trenutku ugledah da je ispred mene još samo mala uzvisina, iznad koje nema niti jedne druge. Bila je sa svih strana izložena vjetrovima, pa sam za svaki slučaj posljednje metre dopuzao na koljenima. Kada sam dodirnuo metalni stožac na vrhu, proplakao sam od radosti. Premda sam prije toga bio na neusporedivo težim, puno ljepšim i višim vrhovima, samo mom posebnom prijatelju Elbrusu sam toga dana poklonio i nekoliko suza. Tada su se počele događati i druge lijepe stvari: vjetar je posustao i mogao sam se bez problema kretati po vrhu. Topli džep je sačuvao bateriju mobitela da ne postane ledenica, tako da sam se mobitelom uspio i fotografirati s oznakom vrha.

Na kraju sam još na tom 5642 metara visokom mjestu, za koje su stari Grci smatrali da je kraj svijeta, za zahvalu dragom Bogu - na koljenima glasno izmolio molitvu »Oče naš«! Bile su to za mene jedne od najposebnijih petnaestak minuta mog života.

U povratku sam se vrlo brzo spustio do sedla. Zanimljiv je bio spust ispod visine od 4900 m. Naime, do otprilike te visine planina je bila prekrivena gustim, snijegom ispunjenim oblacima, a ispod toga - vedro nebo, planina i doline obasjane suncem. Izgledalo je to doslovno kao prelazak iz jednog u drugi svijet! Uz sunce sam gotovo trčao do dolje, tako da sam u kampu bio i prije nego li je u dolini odzvonilo podne.

Vlado me je čekao već kod Diesel huta, a potom smo u Barrels u spon na vrh proslavili i domaćim lukom, šunkom i kulenom.

Idućeg jutra ponovno krećem na spon na Elbrus. Ovaj put sa svim ostalima iz grupe. Bilo je najavljeno bolje vrijeme, tako da je to bio dan kada će cijela naša grupa pokušati spon na vrh. U rano jutarnjim (bolje reći još uvijek noćnim) satima, čitava grupa nam se uspjela ukrcati na jedan od ratraka - »snježnih mačaka«, koji nas je odvezao do visine od oko 4300 m. Korištenje ratraka je inače uobičajeni način na koji penjači koji su smješteni u Barrels u štede dva sata monotonog planinarenja, te tako za dvadesetak minuta dosežu startnu poziciju na početku Pastuhovih stijena.

Portret

TOMISLAV JUZBAŠIĆ

Naša međunarodna ekipa

Vrijeme je bilo bolje nego prethodnog dana, sa znatno slabijim vjetrom, a time i manjom hladnoćom. No ciklona se još uvijek nije povukla s masiva Elbrusa, tako da su se gusti slojevi oblaka još uvijek zadržali na 5000 m.

Na sedlu se grupa povezala u naveze, te polako i hrabro nastavila dalje. Korak po korak, i tako uzbrdo oko šest i pol sati. Napokon, cijela naša grupa je na vrhu! Vlado i ja s ponosom ističemo zastavu našeg grada Županje i Vukovarsko-srijemske županije. Nije nam bilo poznato da se netko s tog našeg područja prije nas penjao na Elbrus.

Kada smo se već spremali na silazak, pristigla su dva ruska penjača. Ne znam kako su došli, no u povratak su bili vrlo nesigurni. Bila je prilično slaba vidljivost i padao je sve snažniji snijeg, što mi se čini da ih je potpuno omelo u orijentaciji, tako da su me i pitali je li put za silazak u smjeru koji je vodio u ledenu provaliju, dakle bio potpuno suprotan od ispravnog smjera. Kada sam im to objasnio, zamolili su me da ih ako mogu pričekam samo nekoliko minuta da se fotografiraju i malo odmore, pa da im pomognem u silasku dolje do sedla. Dakako da sam pristao. Petnaestak minuta nakon što je naša grupa napustila vrh, krenuli smo i mi.

Vrijeme se u tim trenucima u mahu naglo pogoršalo. Kada smo se spustili možda nekih stotinjak metara ispod vrha, obujmili su nas nevjerovatno gusti oblaci, koji su u kombinaciji sa snažnim snijegom i vjetrom ograničili vidljivost toliko da nismo mogli vidjeti gdje trebamo učiniti sljedeći korak. Nevjerovatno, tako nešto mi se nikada do tada nije dogodilo: tri bjeline su se potpuno sjedinile u jednu: bjelina ledene padine, bjelina padajućeg snijega i bjelina oblaka - sve je to bila jedna ploha ravnomjerno obojana u bijelo; toliko bijelo da nismo mogli procijeniti vodi li korak ispod nas na čvrsto snježno tlo nastavka staze, ili pak u oblak ispod kojeg je ledeni bezdan.

No, što je tu je, protiv vremena ne možemo, tako da smo racionalno razmotrili situaciju i odlučili da nema potrebe da riskiramo s forsiranjem momentalnog nastavka spusta. Imali smo još čitav dan pred nama, tako da smo odlučili jednostavno pričekati da se kroz oblake i snijeg probije malo više svjetlosti. Tako je i bilo, nakon dvadesetak minuta nalet oluje je posustao i dobili smo svjetlost koja nam je ukazala koliko smo bili u pravu. Naime, zaustavili smo se točno tamo gdje smo i trebali, iznad strme padine, na mjestu gdje je

TOMISLAV JUZBAŠIĆ

Pod velikim slapom

trebalo spuštanje nastaviti naglim skretanjem za 45 stupnjeva u desnom smjeru.

S daljnjim dijelom puta više nije bilo ikakvih problema, brzo smo sustigli ostatak grupe i nadalje veselo nastavili do kampa. Jedina žrtva je bio nokat Vladinog nožnog palca, koji se izgleda prehladio, pa je zaradio jako tamnu boju.

U predvečerje smo iz baznog kampa imali priliku još jednom uživati u zalasku sunca nad kavkaškim vrhuncima, te u pogledu na imponantnu gruzijsku »dvoqlavu« Ušbu.

Nakon povratka u mjesto Azau, od Kavkaza smo se oprostili s još jednim krasnim jednodnevniim izletom. Johnny nas je poveo na trekking u kojem smo se uglavnom uspinjali preko kavkaških brdovitih pašnjaka, susrećući znatna stada ovaca i krava, te poneko starije seosko domaćinstvo. Bilo je tu i krdo krasnih konja, a jahanje je u Baksanskoj dolini i sve popularnija ponuda za turiste. Nakon nekoliko sati hodanja, stigli smo do našeg cilja - do zaista prekrasnog vodopada, koji je unatoč ljetnom dobu, bujao svojom imponantnom snagom, kako

u visini tako i u širini. Moglo se prolaziti između njega i stijene sa koje je padao, kupati se... milina, dugo smo ostali u njegovu podnožju, odmarali dušu i tijelo ležeći na travi, sunčajući se i upijajući žubor vode!

Navečer smo imali zajedničku etno večeru, s vrlo lijepim programom tradicionalnih kavkaskih plesova i pjesama. Tako je završilo nezaboravnih desetak dana Kavkaza. Vlado i ja smo u povratku ostali još tri dana malo razgledavati i upoznavati Moskvu. Moskva nas je naprosto oduševila, uz sve one poznate znamenitosti, iznenadila nas je čistoća grada i mnoštvo zelenila.

Što na kraju reći o dojmu Kavkaza i Elbrusa? Možda ih je najbolje usporediti sa zemljom u kojoj se nalaze. Baš kao što je Rusija ogromna zemlja, zemlja kontrasta, s velikim razlikama među stanovništvom - neizmjereno bogatim i vrlo siromašnim; tako je i Kavkaz kojeg smo upoznali ogromno područje planinskih ljepota, s neizmjernim bogatstvom prirodnih resursa i drevnim stanovništvom koje živi polako, u skladu s prirodom koja im zbog toga daruje jedan od najdugovječnijih životnih vjekova na svijetu - koji nerijetko znatno premašuje 100 godina. No, istovremeno je Kavkaz i područje mnogih apsurdna (uglavnom stvorenih od ljudi izvan tog područja) - nedovoljne ekološke svijesti, vizualnog i sadržajnog onečišćenja okoliša, siromaštva ljudi koji žive na tlu iz kojeg teče basnoslovno bogatstvo itd. I na poslijetku, takav je i Elbrus - kontrastan, moćan u svojoj visini, a blag u mogućnosti puta do svog vrha.

TOMISLAV JUZBAŠIĆ

Kavkaska tradicionalna arhitektura

Kroz pustinju i prašumu, preko brda i dolina...

Od Egipta do Južnoafričke Republike - od Mojsijeva brda do planine Stol

Milan Rajšić, Trier, Njemačka

Krajem pedesetih godina prošlog stoljeća otvorenih smo usta gutali »Kroz pustinju i prašumu« i sanjali da ćemo jednoga dana vidjeti Afriku. Malo poslije, u šezdesetima, u kina su nas privlačili filmovi o Tarzanu i njegov urlik, jednako kao i slavna rečenica »Ja Tarzan, Ti Jane...«. Gotovo cijelo sedmo desetljeće posljednjeg milenija sjedili smo u fakultetskim klupama s brojnim studentima pristiglima s Crnoga kontinenta. Osamdesetih mi je godina glavna briga bila obitelj, a imao sam prilike uživati u prvim godišnjim odmorima u Tunisu, Maroku i Egiptu. Uživali smo u filmovima »Moja Afrika« i »Čaj u Sahari«, no o pravoj Africi čitali smo tek rijetko, u dnevnim novinama. Teme su bile uvijek iste: građanski rat, vojni udari, glad, izbjeglice. Afrički san postao je tek blijedi košmar mašte i realnosti.

Devedesete su donijele nove brige pa i ne primjećujemo da u Ruandi ratuju Tutsiji i Hutui, da se ekološki zagađuje Nigerija, niti da se krijumčare krvavi dijamanti iz Sjevera Leonea. Na svu sreću, nađe se i poneka dobra vijest: ukinut je apartheid u Južnoafričkoj Republici. Tek je novo tisućljeće donijelo novi stil života s većim mogućnostima putovanja – došlo je vrijeme za moj afrički san! Kao planinara, posebno me privlače vrhovi, koje ćemo u nastavku podrobnije opisati, preskačući »čisto« turističke sadržaje, premda bi i oni zaslužili punu pozornost.

Egipat: U zemlji faraona, Biblije, revolucije

Bolje ishodište za višemjesečno putovanje Afrikom nisam mogao izabrati. Dahab, malo alternativno ljetovalište na obali Crvenog mora, više je nego sretno i zadovoljno sa svakim ruksak turistom. Ovdje je svijet još uvijek potpuno u redu, ponuda je vrhunska, cijene niže nego igdje na egipatskoj obali, arapski žitelji ljubazni i prijateljski prema posjetiteljima. U blizini su planine Sinajskog poluotoka, moj prvi cilj. Istini za volju, svoje putovanje

Afrikom zapravo počinjem u Aziji jer Sinaj nije dio afričkoga kontinenta.

»I Gospod (Bog) sišavši na Goru Sinajsku, na vrh gore, pozva Mojsija na vrh gore; i izađe Mojsije.« (Druga knjiga Mojsijeva). Pa kad je to mogao Mojsije prije nekoliko tisuća godina, kako ne bi mogao suvremeni čovjek, opremljen svim i svačim, potrebnim i nepotrebnim. Nešto više od dva sata traje uspon na Goru Sinajsku, Mojsijevo brdo ili Gebel Musa, kako tu planinu nazivaju Arapi. Na užas stotina turista i hodočasnika, put završava s nekoliko stotina stuba. Mirno je i tiho na putu prema Bogu, duboko se diše, zastajkuje, odmara.

Naser je moj vodič na putu prema najvišem vrhu Sinaja i cijeloga Egipta (2642 m). Cijelo vrijeme pjevuši, a za vrijeme odmora se moli, istovremeno prebirući po brojanici načinjenoj od jantarskih kuglica. Nakon nešto manje od tri sata uspona stižemo na vrh. Vidik s vrha je božanstven, a ugođaj svet. Desetak ljudi s all-inclusive naručvicama u boji svoga hotela, formiraju crkveni kor ispod male kapele na vrhu planine. Skupina brazilskih hodočasnika (prepoznatljivih po žuto-zelenim

MILAN RAJŠIĆ

Svitanje na Mojsijevu brdu u Egiptu

majicama) pomno sluša svoga (preglasnog) propovjednika. Poljski vjernici naglas s ceduljica čitaju želje i molbe onih koji su ostali kod kuće. Kosookih turista ima »kao pijeska pustinjskog« i samo se guraju. Ovo je brdo tihe molitve i glasne ekstaze.

U pet ujutro, dok granitne stijene i okolna brda počinju od crvenih postajati ružičastima, to se sveto hodočasničko mjesto polagano prazni, a »pošteno« promrzli posjetitelji, još uvijek zaogrnuti debelim pokrivačima, polako silaze do samostana svete Katarine.

U dvije godine koliko nisam bio na tim prostorima dogodilo se nekoliko novosti. Za posjet Mojsijevu brdu plaća se ulaznica i neophodan je vodič, iako je put širok kao autocesta i na njemu su cijelo vrijeme hodajući, na devama jašući ili puzajući turisti. Mojsije bi vjerojatno pocrvenio od stida kad bi ga djelatnik na ulazu upitao za ulaznicu i vodiča, a mi bismo do dana današnjega bili uskraćeni za deset najvažnijih životnih zakona.

Druga je novost da se planinar nakon uspona na najviše egipatsko brdo može vratiti novim, nešto dužim i težim putem. Za svaku pohvalu.

Sudan: U zemlji crnih faraona

Sudan je najveća afrička država i udaljenost od 500 do 600 kilometara između dvaju naselja

uobičajena je. Ljudi su, jednako kao i vegetacija, veoma rijetki. Tu i tamo prolazimo pored kineskih radnika, koji posvuda u Africi grade ceste i željezničke pruge. Svuda naokolo pruža se kamena i/ili pješčana pustinja, prema kojoj su naša Zagora i Hercegovina, s njihovim ljutim kamenom, pravi raj na zemlji. Temperatura iznosi 40 Celzijevih stupnjeva. Nedostaje samo velika ploča s natpisom: »Dobrodošli u afričku pećnicu – napustite nadu vi koji ulazite!«

Jedan od rijetkih turističkih prospekata, u rubrici turističke atrakcije i zanimljivosti, između ostaloga spominje i Jebel Marra, 3079 metara visok vrh, drugi po visini u Sudanu. Nakon nabiranja svega što se tamo može vidjeti, na kraju teksta piše da se on »na žalost, ovih dana« ne može posjetiti. To »ovih dana« vrijedi posljednjih deset godina, koliko traje oružani sukob u pokrajini Darfur. Kinyeti (3187 m), donedavno najviši vrh Sudana, nalazi se na prostoru novoosnovane i najmlađe države na svijetu – Južnog Sudana.

Na jugoistoku, nedaleko od granice s Eritrejom, u koju ne odlazim zbog opasnosti od oružanog napada i kidnapiranja, pronalazim jedinstvenu planinu Jebel Taka. Kao nestvarna doima se 1390 metara visoka granitna stijena usred plodne doline rijeke Gash. Gotovo tisuću metara visoke, strme

MILAN RAŠIĆ

Planina Jebel Taka na jugoistoku Sudana

i skliske stijene i kameni blokovi velik su izazov. Uspón zahtijeva velik napor i pažnju, a penjanje otežava i paklena vrućina, pa je potrebno krenuti na planinu prije izlaska sunca. Planina se nalazi na rubu grada Kasala, a cijelo vrijeme uspona nedostaje društvo, pa su deseci djece iz sela dobrodošli supjenjači.

Etiopija: U zemlji kraljice od Sabe, čovjek nema izgleda biti sam!

U Etiopiji u svako doba, posvuda i u svim pravcima promiču tisuće i milijuni ljudi. Neki s velikim zavežljajem preko ramena, neki natovareni debelim naramcima drva za ogrjev, mladi ljudi trče noseći nekoliko knjiga u ruci, a mršava i tanka tijela seljaka povijaju se pod težinom velikih pletenih košara. Etiopija je u vječnom pokretu.

Pet sam dana u planinama Simien na sjeveru Etiopije bio gladan i trčao kao i svi drugi Etiopljani kako bih što prije došao do hrane. Na planinarenje sam pošao kao i obično, s asketski malim zalihama hrane, odbivši usluge kuhara koji su kuhali u kampovima gdje se noćilo. Nekoliko sati nakon polaska postalo mi je jasno da to neće izaći na dobro jer se moj pratilac i anđeo čuvar, kojeg mi je dodijelila uprava nacionalnog parka, pojavio samo s prastarom puškom i neizostavnim vunenim ogrtačem »shammasom« ne noseći nikakvu naprtnjaču, torbicu ili zavežljaj. Pošto smo hodali nekoliko sati i prošli nekoliko sela, svoju sam ekipu obogatio veselim, nasmijanim i beskrajno neumornim Kasalom, koji je doslovno prekinuo žeti ječam, ostavio svoj srp i pošao sa mnom, noseći moj ni deset kilograma težak ruksak. Sada je bilo sigurno da je u pogledu hrane u etiopskim planinama vrag uzeo šalu. Kod prve podnevne pauze podijelili smo provijant koji smo ponijeli. Bilo je jasno kao dan da s takvim apetitom mojih suputnika i količinom hrane koju sam imao u ruksaku nećemo daleko dospjeti. Izračunao sam na brzinu da imamo dovoljno tek za večeru i sutradan za doručak. A što jesti poslije? Hrana se nije mogla nigdje kupiti, a kuhari u kampovima kuhali su prema uputama i narudžbama iz uprave parka. Pokazalo se da je svaki problem rješiv, i uz nešto šarma, smiješak i nekoliko novčanica našlo se tople juhe – vjerojatno je kuhar na kraju večere u lonac u kojemu se kuhala juha dodao malo vode, što je bilo dovoljno za tri gladna Etiopljanina.

MILAN RAŠIĆ

Snijeg u planinama Simien u Etiopiji

Brda Simien najviša su u Etiopiji, a Ras Dashen sa svojih 4550 metara četvrti je vrh u Africi. Najveći dio Etiopije smješten je na visoravni između dvije i četiri tisuće metara. Transport je jednako naporan i mukotrpan kao i planinarenje jer se čovjek desetak puta tijekom dana s tri tisuće spušta na dvije, pa penje na tri i pol tisuće, kako bi se nekoliko sati poslije spuštao u neki kanjon ili dolinu na 2500 metara. Visoravan je naseljena do 3800 metara, a žitelji imaju mala polja ječma i raži. Nigdje ni svinje ni kokoši jer one ne podnose hladnoću koja, posebice noću, vlada u etiopskim planinama.

U pogledu zaštite od hladnoće, za razliku od hrane, pokazao sam se iznimnim egoistom. Moja vreća za spavanje samo je moja! Odrekao sam se spavanja u šatoru, koji sam dao Kasalu i Melkamu kao podmetač, a oni su ga podijelili s još šestoricom nosača. Na korištenje, a poslije i na poklon, dao sam im kape, rukavice i vuneni pokrivač otuđen iz aviona. Zajedno s dvadesetak drugih Etiopljana spavam nedaleko od improviziranog ognjišta. Prema suškanju i prevrtanju tijekom noći osjećam da nam je svima jednako hladno, ali uz tu razliku da ja još i teško dišem na toj visini.

Ručamo i doručujemo gdje stignemo, u selima kroz koja prolazimo. Etiopija je kolijevka kave pa ljudi ondje imaju običaj pijenja kave. Na otvorenoj vatri pržena kava grubo se usitni u drvenoj posudi i pije iz »fildžana«. Poslije tri popijene kave na stol stiže »injera«, tradicionalna etiopska palačinka veličine omanjega okruglog stola, prav-

Planinarenje u Etiopiji

ljena od mješavine raženog i ječmenog brašna te pomalo kisela. Ukus baš i nije san snova ali se nakon nekog vremena boraveći u Etiopiji čovjek navikne. »Sindi«, pravi, raženo-ječmeni kruh, odličnog je ukusa, ali kao i obično kad je nešto dobro, ima ga veoma malo i brzo nestane u gladnim ustima. Kada se sve to zalije jeftinim pivom iz kućne radinosti, čovjek potpuno zaboravi na glad, iz jednostavnog razloga što sljedećih sati misli na proljev. Šalu na stranu, u etiopskim planinama sve je veoma siromašno, ali čisto.

Večera iz propranog lonca, doručak i ručak kod sirotinje. To je već treći dan moja svakodnevica. Postupno mi je postalo dosta takvog života i nagovaram svoje društvo da sutradan umjesto osam sati hodamo dvije ture u ukupnom trajanju od 15 sati. Iako su Etiopljani navikli na hodanje, nevoljko pristaju, i to tek na ponudu od 70 bira – oko tri američka dolara. Sutradan s izlaskom sunca već smo daleko u nepreglednim dolje-gore-dolje prostranstvima etiopske visoravni. Melkam i Kasal

pokušavaju izazvati pobunu, zaboravljajući na sinoćnji dogovor, ali se malo poslije, prolazeći kroz neko selo, žiteljima glasno hvale koliko su zaradili. A zarada im je stvarno za etiopske pojmove astronomska. Prosječna je zarada u Etiopiji, za ono malo ljudi koji imaju posao, dvadeset američkih dolara. Kasno poslijepodne, osim nevolja zvanih glad, žeđ, umor i pobune, sustiže nas i snijeg. Sada nam je mokro, umorno, gladno i hladno. Vuneni su pokrivači natopljeni vodom, bose noge crvene su kao kuhani rakovi, a moj suncobran-kišobran raspao se na snažnom vjetru.

Tužno je bilo proteklih dana, a posebice večeri, gledati bogate »planinare« kako presvlače nebrojene skupocjene oblačilice, uvlače se u najdeblje pernate vreće za spavanje i zaklonjeni šatorskim zidom na osami jedu svoje visokoenergetske pločice, dok se tek desetak metara dalje, kao mali mačići, stiska, gura, sklupčava desetak odraslih muškaraca, od kojih nijedan nema više od 50 kilograma, niti jedan nema čarape, kapu

ili rukavice, a tek rijetki imaju pulover ili košulju. Nikako da shvatim egoizam i nedostatak kolektivnog duha i minimalne planinarske etike. Sada kada su gosti nahranjeni i podmireni, kuhar ima vremena da i za nas, gladne Etiopljane, kao iznenađenje pripremi desert: »ječmeno zrnje prženo na logorskoj vatri à la kraljica Saba«.

Kenija: kaleidoskop veličanstvene, čarobne prirode

»Karibu Kenya«, ogromna ploča s dobrodošlicom, dočekala me i obradovala, nakon nekoliko stotina metara pješaćenja preko granice. U Keniji sam bio više puta i za mene je ona »najafričkija« od svih afričkih zemalja. Ovdje čovjek može naći sve što mu srce poželi: snijegom pokrivene vrhove visokih planina, titrajuću i svjetlucajuću pustinju, plodna polja, gustom izmaglicom omotanu prašumu, čarobna jezera, nebrojene divlje životinje i šarene pripadnike brojnih kenijskih plemena.

U selu Naro Moro ispod nacionalnog parka Mount Kenya posjećujem staroga poznanika, planinarskoga vodiča i nosača Andersona, s kojim se skupina hrvatskih planinara penjala na drugi najviši vrh Afrike. Ovoga se puta zadovoljavam jednodnevnim (ilegalnim) izletom na planinu.

Navečer nam se pridružuje i nosač Erastus, pa utroje uživamo uz hladno pivo, gledajući za mene najljepšu planinu na svijetu. Dolina Velike rasjeline, koja se prostire od Izraela do granice Mozambika, predstavlja jedan od najvećih prirodnih, geoloških fenomena na svijetu. Planinski vrhovi i nepristupačni kanjoni rijeka, deseci malih velikih jezera, sa slanom, slatkom ili lužnatom vodom, milijuni ptica, među kojima najveća koncentracija flaminga na svijetu, bogata flora i fauna. Najveći i najbogatiji dio Rasjeline nalazi se u Keniji, koja ima čak 60 nacionalnih parkova i rezervata na ukupno više od 60 tisuća kvadratnih kilometara.

Više od deset posto površine države čine zaštićeni koraljni grebeni, šume mangrova i pješčane obale, savane prepune životinja, jezera na kojima žive milijuni ptica, prašume, vulkani i suha riječna korita. Rijetko je gdje na svijetu priroda toliko bogata i ekosustavi toliko različiti kao u Keniji.

Uganda: zeleno srce Afrike

U zemlji najpoznatijeg ljudoždera na svijetu, bivšega ugandskog predsjednika, Idiја Amina Dade, ostajem tek nekoliko dana. Razlog za to nije strah da ću biti pojeden jer sam se posljednjih dana primakao negativnoj magičnoj granici

MILAN RAJŠIĆ

Mount Kenya u Keniji

MILAN RAJSIĆ

Planinarenje po Keniji

od 62 kilograma i teško bi bilo povjerovati da bi se ijedan ljudožder gurman zadovoljio kostima. Razlog je mnogo prozaičniji: na vrh planine Elgon, na granici Kenije i Ugande, ne može se zato što posljednjih mjeseci na planini vladaju naoružani pobunjenici. Dvojici otetih belgijskih planinara već se prije nekoliko mjeseci izgubio svaki trag.

Za uspon na vrh Ruwenzori nisam spreman jer je to teška planina. Put ide kroz najljuću ekvatorsku močvarnu prašumu, uza sve pijavice, neočekivane

promjene vremena i druge opasnosti koje uz to idu. Posjet nacionalnom parku Mgahinga, u kojemu se mogu vidjeti gorile, preskup je (500 američkih dolara). Zadovoljavam se u svom životu još neviđenom gužvom u središtu Kampale, glavnoga grada Ugande, pa jurim u provinciju. Između ostalog posjećujem jedan od dva izvora Bijeloga Nila, nedaleko od glasovitoga Viktorijina jezera. Jezero se nalazi na visini od 1135 metara i najveće je tropsko jezero, te drugo slatkovodno jezero na svijetu.

Tanzanija: U zemlji Kilimanjara, Zanzibara i Ngoro Ngoroa

Tanzanija je planinarski najposjećenija zemlja na Crnom kontinentu. Broj posjetitelja i noćenja veći je nego u pedeset drugih afričkih država zajedno. Glasovita planina, širom svijeta poznat otok i ništa manje posjećen nacionalni park pucaju po svim šavovima od prevelikog broja posjetitelja. U planini i na otoku teško je sresti crnca koji ne radi kao vodič, nosač, konobar, kuhar ili slično. Još je gore u nacionalnom parku, gdje od silnih posjetitelja i land rovera čovjek jedva ima prilike vidjeti životinje.

Putujem kroz Afriku i želim vidjeti što više od nje, pa umjesto u pretrpani Ngoro Ngoro, odla-

MILAN RAJSIĆ

Stijene u Tanzaniji

zim u nacionalni park Serengeti. Autobus redovne linije koji vozi s obale Viktorijina jezera prema gradu Arushi ispod Kilimanjara, prolazi gotovo 200 kilometara kroz nacionalni park, tako da osim karte stranac mora platiti i ulaznicu za park. Nigdje land rovera ni turističke gužve, a posvuda životinje.

Umjesto na snjegove Kilimanjara, odlazim na planinu Usambaru, visoku skromnih 2290 metara. U dva dana lutanja po gustom prašumi bogate flore (2800 biljnih vrsta, od kojih čak 16 endemičnih vrsta drveća) otkrivam zašto se ta planina naziva afričkim Galapagosom. Ondje živi velik broj jednostavnih endemičnih reptila, beskralježnjaka i kukaca. Na planini se danas nalaze brojni sanatoriji, Institut za proučavanje tropskog bilja i dva botanička vrta. Dakako, planina je i ljetno utočište od nesnosne vrućine. S vidikovca World pruža se veličanstven pogled 1500 metara duboko u dolinu.

Mozambik: U zemlji koja ima jedan nacionalni park, jedan spomenik svjetske prirodne baštine i jednog Eusebija

U Mozambiku gotovo ništa nije u redu. Carinici i policajci gnjave predugo, očekujući dolare, službeni jezik je portugalski. Ceste su slabe i rijetke, prijevoz rijedak, a polasci su po običaju u tri sata ujutro. Hoteli, ako ih i ima, nemaju vodu ni struju, cijene su previsoke, mjesta nisu osvijetljena.

Najviša planina, Monte Binge, visoka 2436 metara, nalazi se »samo« 2000 kilometara daleko, a država velika kao dvadeset i dvije Hrvatske ima samo jedan nacionalni park (osnovan 2001.) i Mozambičke otoke kao spomenik svjetske prirodne baštine. U Mozambiku su ljudi gostoljubivi, škampi su veliki i ukusni, a obradovao sam se što i moj omiljeni nogometaš Eusebio dolazi iz tih krajeva. Da bih se izvukao iz Mozambika i dokopao državnice Malavi, bila su mi potrebna sljedeća tri dana, a pritom sam se prebacivao svim mogućim i nemogućim prometnim sredstvima.

Malavi: Nepodnošljiva lakoća mirnoće i sporosti

Malavi je mala država na jugoistoku Crnoga kontinenta. Četvrtinu njezine površine čini istoimeno jezero, u kojem pliva više od tisuću različitih vrsta riba. To, treće po veličini afričko jezero, pravi je raj za biologe.

MILAN RAJŠĆ

U Nacionalnom rezervatu Mulanje u Malaviju

Ono što mene i čitatelje više zanima jesu strme stijene planine Mulanje, čiji se vrhovi uzdižu iznad 3000 metara. U dolini, u podnožju planine, nalaze se prostrane plantaže čaja. Ne treba zaboraviti da je mali Malavi drugi najveći proizvođač čaja u Africi. Oko vrhova Mulanje, za vrijeme kišnoga, ali i suhoga razdoblja, neprestano se motaju brojni oblaci, zaduženi za kišu i vlagu namijenjenu okolnim plodnim dolinama. Planina je prepuna potoka, potočića, rječica, slapova i gustih šuma, a voda je posvuda pitka i dobre kvalitete. Sve to pridonosi brojnom i bogatom tropskom biljnom svijetu, u kojemu dominiraju endemične begonije, lobelije, gladiole i drugo bilje. Malavijsko nacionalno drvo jesu dvije rijetke i kvalitetom drva posebice vrijedne vrste cedra.

Na ulazu u Nacionalni rezervat Mulanje uobičajeni postupak: prve informacije, planiranje puta, registriranje, plaćanje i prvi nesporazum – planinari se, doduše, mogu sami, bez vodiča kretati po planini, ali, kao i obično, i ovdje postoji »ali«: skupina se mora sastojati od najmanje dvojice obilaznika, a ako je čovjek sâm, mora uzeti vodiča ili nosača. Ja sam uzeo nosača. Razlozi su

Vrh Sapitwa (3002 m) u Malaviju

pragmatični: malo ga manje moram platiti, nosi moj ionako lagan ruksak i nema prava miješati se u planiranje puta. Međutim, slijedi novo iznenađenje: na pitanje imam li dovoljno hrane za nosača, eto nepritike – jer je nemam dovoljno ni za sebe. Trojica s liste ne pristaju da išta dijele sa mnom u sljedeća tri dana, ali se na sreću mladi Francis veseli prekorednom poslu i više mu odgovara malo novca nego dobra bjelačka kuhinja.

U prostoru Rezervata brojni su planinarski putovi i staze kojima se čovjek može kretati nekoliko dana a da ne prolazi istim krajem. Koliko je brdo Mulanje planinarski zanimljivo i posjećeno najbolje potvrđuje činjenica da tu postoji čak šest planinarskih domova (Lichenya, Chambe, Thuchila, Sombani, Madzeka i Chisepo), svi na visinama između 1500 i 2247 metara.

Idući kroz gustu vegetaciju prašumskoga tipa, susrećemo desetak mišićavih muškaraca koji boso-nogi, balansirajući uskim i strmim planinarskim putovima, nose drvene grede i daske. To je jedini način transporta drva iz planine u sela u podnožju, a istovremeno i jedini izvor zarade. Uspije li tko tijekom dana dvaput otići u planinu i vratiti se s pet-šest metara dugačkim, otesanim, debelim komadima drva, može računati s otprilike 35 kuna zarade. Za malavijske uvjete života to je

dobar novac. Izišavši povremeno iz šume, ugledamo vidike koji zaustavljaju dah. Strme, okomite stijene Chambe, 2556 metara visokog vrha, ruše se u dolinu više od 1500 metara.

Kišno je razdoblje godine i vrijeme nam ne ide na ruku. Pada kiša, pa slana i na kraju led. Desetak se minuta doslovno smrzavamo, a kada izađe sunce sve je ponovno afrički – tridesetak i više stupnjeva. Posvuda brojni novonastali slapovi i potoci, preko kojih na nekoliko mjesta gazimo vodu i do koljena.

Planinarska kuća Chisepo ishodište je za uspon na najviši vrh planine – Sapitwu, visoku 3002 metra. Ime Mulanje znači »otok na nebu«, a najviši vrh Sapitwa, na chichewa, bantu jeziku koji se govori u Malaviju (a djelomično i u Zambiji), doslovno »Ne idi tamo gore«. To mu ime nije dano bez razloga jer se vrh sastoji od brojnih strmih granitnih blokova, na koje se može penjati samo ako su suhi, a suhi su ako posljednjih dvanaest sati nije padala kiša te nije bilo oblaka ni magle. S kišom imam sreće jer je ona koja je padala proteklih sati zaobišla najviši vrh. Trosatni uspon od planinarske kuće na nekoliko je mjesta pravi alpinistički uspon težine III/IV, i bez Francisove pomoći teško da bih sam bez većih teškoća pronašao put.

U povratku s vrha, posljednjih sam se stotinjak metara i sâm uvjerio da ime planine nije šala ni izmišljotina. Počelo je lagano kišiti i nema toga vibram đona koji se na stijenama Mulanje ne bi poskliznuo. Nekoliko sam se puta odsklizao i po desetak metara.

Zambija, Bocvana i Zimbabve: u zemljama afričkih kontrasta

Dobra asfaltna cesta bez skretanja prolazi kroz monotonu i jednoličnu nisku šumu i nisko raslinje – kao u Za i Zi, kako domaći ljudi praktično izgovaraju imena Zambije i Zimbabvea – ili kroz crvenu Kalaharijsku pustinju – kao u Bocvani.

Sve tri zemlje zajedno nemaju nijednu planinu vrijednu posebne pozornosti, a i ono što imaju – oko 2000 metara visoke visoravni – prilično su nepovoljno raspoređene i do njih bi bilo potrebno prevaliti nove tisuće kilometara. Kišno razdoblje, raskvašene i zatvorene ceste još su jedan dobar razlog zbog kojeg se ne isplati ostajati duže i svakoga dana vaditi debele svežnjeve zelenih novčanica.

Južnoafrička Republika: U zemlji nedvosmislene dobrodošlice

Nakon sedam sati čekanja na ulazak iz Zi u JAR (Južnoafričku Republiku), vozeći se prema prvome pograničnom mjestu vidjet ćete velike table upozorenja na kojima velikim slovima piše: »Ulazite u zonu visokog rizika od kriminalnog napada! Molimo Vas da se nipošto ne zaustavljate!« Moj južnoafrički san nestaje i pretvara se u moru. Na svu sreću, takva su mjesta na jugu Afrike ipak rijetka.

Svazi: U zemlji kraljevskog sjaja i realnog siromaštva

Mala država koja nema mnogo što za ponuditi. Najveći je događaj Dan zahvalnosti u kojemu kralj zauzima središnju ulogu i ceremonijalno pleše, skupa sa svojim podanicima, svečano obućenima u životinjske kože i ukrašenima s mnogo nakita. Rezervat prirode Malolotja impresivna je niska planina i posljednja divljina kraljevstva. Na osamnaest tisuća hektara parka, osnovanog prije pedeset godina, nalazi se drugi po visini vrh u kraljevini, 1829 metara visok Ngwenya. Dobrih dva sata hoda dalje devedesetmetarski je slap,

MILAN RAJŠIĆ

Viktorijini slapovi u Zambiji

MILAN RAJŠIĆ

Vrh Ngwenya (1829 m) u Svaziju

najviši u Svaziju. Dodaju li se tome kozorazi, kojih sam u pet-šest sati boravka u planini vidio desetak, nebrojene ptičje vrste i najstariji rudnik hematita na svijetu, dođe se do zaključka da se vrijedi uputiti na cjelodnevni izlet u Svazi.

U zemlji neponovljive ljepote (JAR)

Plemena Zulu, koja su živjela u središnjem dijelu današnje Južnoafričke Republike, visoke, stjenovite planine oko sebe, nazubljenih vrhova, dubokih kanjona, grebena i vrhova, stoljećima nazivaju »Quathlamba«, što znači »zid uzdignutih kopanja«. Prvi europski doseljenici, iz Nizozemske, impresionirani viđenim, daju brdima maštovito, mistično ime Zmajeve planine (Drachenbergen). Unatoč tome što ljudi na tim prostorima žive više

Zmajeve planine u Južnoafričkoj Republici

tisuća godina – o čemu svjedoče brojne slikarije po stijenama – pojedini su vrhovi i stijene planinarski »osvojeni« tek prije nepunih pedeset godina.

Zmajeve planine, koje se dižu do 3482 metra, najviše su planine u južnoj Africi, a njihov najsjeverniji dio, nacionalni park Royal Natal, najposjećeniji je dio planinskog masiva dugačkog tisuću kilometara. U Nacionalnom parku obilježena su 22 puta različitih težina. Obvezna je prijava i popunjavanje brojnih formulara i upitnika, iz kojih se vidi u kakvom je stanju planinar i koje su njegove mogućnosti, te se na osnovi toga odlučuje na koji od putova može ići. Prema najpoznatijem vrhu u masivu Mont-aux-Sources svakodnevno se propušta samo pedeset planinara.

Uspón i silazak traju dva dana i srednje su teški. Budući da zbog nepravovremene prijave nisam dospio među »pedeset veličanstvenih« toga dana, odlučio sam cijeli dan provesti u planinarstvu ispod najposjećenijeg i najčešće fotografiranog motiva u cijeloj planini – Amfiteatra.

Smještene između strmih, kao zub tankih tritisućnjaka, Sentinela i Eastern Buttress, nalaze se stijene visoke tisuću metara. Dužina im je nešto manja od osam kilometara, a oblikuju nešto slično amfiteatru. Uživam u strahu od strmih stijena, u razigranosti i zvukovima rijeke Tugele koja u pet kaskada pada 948 metara, stvarajući drugi najviši slap na svijetu, u brojnom cvijeću i bogatoj vegetaciji, veselim pavijanima koji skaču između kamenja te kiši i kišnim oblacima koji se smjenjuju cijeloga dana. Sljedeći je dan kišovit i potpuno je zaklonjen pogled na brda, a ništa se ne mijenja ni treći dan pa odlazim dalje.

Lesoto: U kraljevstvu na nebu

Lesoto je malo brdovito kraljevstvo, koje kao otok leži usred Južnoafričke Republike. Do danas taj prostor ima sačuvane običaje, tradiciju, arhitekturu i kulturu. Lesoto često nazivaju »afričkim Tibetom« jer se cijela država nalazi tisuću metara iznad mora.

Kiša lijeva, uska cesta uspinje se po blatu i raskvašenom makadamu, a planinski su se potoci pretvorili u nabujale bujice. Stara toyota škripi, stenje, kašljuca, muči se i nakon dva sata stižemo. Prijevoj Sani, granica Lesota i JAR-a, visok je kao slovenski Triglav.

Još neviđena slika: osim visoko komfornog hotela nedaleko od prijevoja i granične kontrole, koliko god čovjekovo oko vidi – a na karti točno premjerenih 58 kilometara ukrug – nema ni jednoga jedinog naselja ili traga civilizacije. Planinarski raj za trekking, ali i za uspon na najviši vrh Lesota, južne Afrike i Zmajevih planina. Thabana Ntlenyana planina je visoka 3482 metra, a uspon do vrha i silazak traje 14 do 16 sati. Dobro je uzeti mjesnog vodiča. Gostoprимljivost i srdačnost domaćih ljudi premašuje i ono s čime sam se susretao u jugoistočnoj Aziji.

Glavna su obilježja krajolika terasasta polja kukuruza, rijetko drveće, a oko polja u malim skupinama tipične okrugle kućice, zidane od nejednakih kamenih komada i nabijene zemlje, s malim prozorima i slamnatim krovom. Sve podsjeća na zemlju Štrumfova. Sa zalaskom sunca dolazi i hladnoća. Svuda po selu sve je više »Štrumfova«, muškaraca s vunanim kapama na glavi i preko ramena prebačenim, a velikom metalnom »zihericom« zakopčanim debelim pokrivačem, često bez hlača ispod toga. Gumene čizme

na njihovim nogama stvaraju pri hodu jedinstven zvuk »plič-plač«. Posvuda ispred mene promiču »pokrivači na nogama«. Bijelci su ovdje rijetki i svatko se želi sa mnom rukovati. Ubrzo stiže i jeftino pivo iz kućne radinosti, prema kojemu sam malo suzdržan i tek ovlaš pijem.

Po treći put u JAR-u: pingvini, bijeli i crni svijet

Putovanje se primiče kraju. Preda mnom je još nekoliko stotina kilometara duž obale Indijskog oceana.

Posljednje brdo na mojem putu je Stol (Table Mountain, Tafelberg), koje nadvisuje Cape Town. Za vrijeme ljetnih mjeseci pokrije ga »Stolnjak« – gusti, bijeli oblaci koji se šire iznad planine pa se spuštaju prema dolini. Fenomenalno izgleda to višesatno prostiranje prirodnog stolnjaka za koje znanstvenici još nemaju pravo objašnjenje. Prema legendi iz ovih krajeva, riječ je o natjecanju između đavola i jednoga strasnoga pušača lule – tko će povući više dima. Planina je, kako joj i ime kaže, pravi golemi stol, nekoliko kilometara dugačak i više stotina metara širok. Na nj se svakodnevno, pješice za tri sata ili uspinjačom za nekoliko novčanica, uspinje tisuće i tisuće ljudi. Pogled s 1088 metara na grad i njegovu okolicu jedinstven je. Ugođaju za vrijeme planinarenja pridonosi bogat biljni svijet; na planini se može naći više od 1400 biljnih vrsta.

MILAN RAJŠĆ

Planinski krajolik u Lesotu

Cape Town i Table Mountain

MILAN RAJSIĆ
MILAN RAJSIĆ

Put na Table Mountain

Epilog: Afrički san je dosanjan, živjeli novi snovi!

Nakon ukupno 103 dana lutanja uzduž i poprijeko Istočne Afrike, tijekom kojeg sam prevalio 19.800 kilometara, vraćam se u stvarnost zapadnog svijeta. Putovao sam svim raspoloživima javnim prijevoznim sredstvima, izuzev aviona, uključujući autostop i pješaćenje. Bijelca tijekom cijeloga puta nisam susreo niti u jednom od tih prometala, a moram se požaliti i da se nisu zaustavljali na podignuti palac. Noćivao sam pod vedrim nebom,

u šatoru, planinarskom domu, hostelima, jeftinim hotelima za prostitutke, u kamionima i automobilima, ali i u skupim lodževima. Na cijelom putovanju nisam imao neugodnosti. Od zdravstvenih poteškoća imao sam nekoliko prehlada i proljeva. Sve granice prešao sam pješice.

Sve u svemu, putovanja i planinarenje ionako su »osvajanje beskorisnoga«, no »...nijedna odrasla osoba neće nikada razumjeti da je to toliko važno!«, napisao je Antoine de Saint-Exupery na kraju »Maloga princa«.

Uspon na Table Mountain
iznad Cape Towna

Što se dogodilo u lipnju 1924. na Everestu

Drugi dio: Glavna zapažanja i zaključci istraživanja

Milovan Buchberger, Zagreb

P oslijepodne 12. lipnja u Baznom logoru bilo je vrlo dinamično. Vođa ekspedicije, Norton, ubrzo je nakon Odellova i Hingstonova dolaska sazvao sastanak na kojem je precizno svim članovima ekspedicije naložen stav i daljnje postupanje u vezi s Malloryjevom i Irvineovom pogibijom. Otada se »službena« verzija ekspedicije u vezi s tragedijom temelji na »Odellovoj priči«. Po toj izmišljenoj priči Odell je geologizirajući na usponu iz Logora 5 u Logor 6 u 12.50 sati na trenutak zapažio Malloryja i Irvinea kako na vršnom grebenu svladavaju Drugu stepenicu, najveću prepreku do vrha Everesta. To je, smatrali su, dobra priča, jer se tako ipak ostavlja mogućnost da su Mallory i Irvine osvojili vrh Everesta, a istovremeno nema previše komplikacija jer se sve temelji samo na »Odellovu viđenju«, pri kojem je on jedini član ekspedicije koji se nalazio iznad Logora 4, jedini koji tim »viđenjem« može svjedočiti o njihovom usponu.

Članovi ekspedicije dobili su zapovijed da nadalje u svemu postupaju sukladno gore navedenom. Moraju u skladu s time prepraviti sve osobne dnevnike u razdoblju od 4. do 11. lipnja, koje neki članovi ekspedicije svakodnevno vode (Odell, Somervell, Hingston i Norton), kao i zapise u »Dnevniku Logora 4« i »Dnevniku Logora 3«, koje će u skladu s time prepraviti Hazard i Bruce. Tu zadaću nije bilo teško provesti jer svi članovi ekspedicije vode samo neke sitne dnevne zabilješke na temelju kojih znatno kasnije pišu svoje dnevnike. Pregledom dnevnika lako se može uočiti upravo ta činjenica. Svi su oni pisani u kontinuitetu, zapisi u njima teku glatko i nije ih »čudnim slovima« unijela neka polusmrznuta ruka vjetrom šibanog iscrpljenog čovjeka u teškim prilikama nekog visinskog logora. Dakle, **dnevnici su zagarbno pisani naknadno.**

Odellu je naloženo da 13. lipnja opiše svoje »viđenje« Malloryja i Irvinea, koje će već dan poslije biti otposlano kao glavni sadržaj »Communiquea«

broj 9 za »Times«. Hazard dobiva zadaću da točno geodetski odredi visinu točke iznad »Druge stepenice« gdje je Odell »vidio« Malloryja i Irvinea. Hazard je 13. lipnja na skici u svom dnevniku mjerenjem zabilježio da ta visina iznosi 28 309 ft. Noel je imao zadaću da izradi fotografiju na kojoj će biti naznačena upravo ta lokacija iznad »Druge stepenice«, a koja će biti objavljena u sklopu Izvješća ekspedicije u kolovoškom broju časopisa »Journal of Royal Geographical Society«. Norton 13. lipnja u pismu ocu poginulog Andrewa Irvinea navodi da je tim usponom postavljen svjetski visinski rekord. Iz svega je potpuno razvidno da je Odell »vidio« uspon Malloryja i Irvinea na »Drugom stepenicu«.

Imperativ ovakve tvrdnje da je Malloryja i Irvinea »vidio« pri svladavanju »Druge stepenice« Odellu cijeli život donosi neugodnost i stalna nezgodna propitivanja. On, ne baš uspješno, pokušava smanjiti pritisak javnosti vezan uz svoje »viđenje«. Pokušava se izvući tumačenjem kako zbog kratkoće vremena »viđenja« od možda tek minutu, pri čemu je bio vidljiv samo dio vršnoga grebena Everesta, baš i ne može biti potpuno siguran je li Malloryja i Irvinea zapažio na usponu na Prvu ili Drugu stepenicu. Za Odella najteže vrijeme nastupa nakon povratka članova sljedeće britanske ekspedicije na Everest 1933. godine. Sva četvorica najboljih britanskih penjača – Smythe, Shipton, Wyn-Harris i Wager – koji su se popeli na 28 000 ft te iz neposredne blizine imali priliku promatrati Drugu stepenicu, bili su stava da tu barijeru nije moguće ispenjati. Po njihovu mišljenju Odell nikako nije mogao vidjeti kako Mallory i Irvine svladavaju tu prepreku u nekoliko minuta kao što je iskazao u »viđenju«. Za Odella je dodatan problem bilo i čvrsto mišljenje tih penjača da uspon na Prvu stepenicu pri osvajanju Everesta nema nikakvog smisla. Odell se stoga nije mogao elegantno izvući »malom promjenom stava« da je Malloryja i Irvinea vjerojatno ipak »vidio« pri

Članovi britanske ekspedicije na Everest 1924.

Kolorirana zajednička fotografija Malloryja i Irvinea na ekspediciji 1924.

usponu na nižu Prvu stepenicu. Smythe navodi primjer kako su on i Shipton 1933., s visine od 26 500 ft, također umislili da na vršnom grebenu vide pri usponu Wyn-Harrisa i Wagera, ali su uskoro zaključili da je to samo kamenje. Nedostatak kisika, iscrpljenost i izmaglica na visinama učinila su da titranje zraka proizvodi vjernu halucinaciju »kao da se nešto pomiče«. Nadalje, Smythe i ostali išli su i dalje tvrdeći da Odell zasigurno nije vidio Malloryja i Irvinea, već samo kamenje koje mu je učinilo privid njihova »viđenja«. Zanimljivo, ali Odell tijekom svoga cijeloga dugog života ostaje pri stavu da je vidio Malloryja i Irvinea u usponu na vršnom grebenu, no ne može ni približno odrediti gdje bi to stvarno i bilo. Možda i na nekom dijelu istočno od Prve stepenice.

Ovakav mi je Odellov stav u srpnju 2000. u telefonskom razgovoru potvrdio Peter Lloyd, proslavljeni penjač Tilmanove ekspedicije na Everest iz 1938., u kojoj je sudjelovao i Odell. Lloyd je godinama dobro poznao Odella te mu petnaestak godina bio i susjed, naglasivši da »Odell nikada nije promijenio mišljenje da je vidio Malloryja i Irvinea, ali zadnjih dvadesetak godina, potkraj života, stvarno više uopće nije bio siguran gdje ih je zapravo zapazio«. Oni koji silom žele prihvatiti istinitost Odellova »viđenja« uvijek su isticali da Odell zbog kratkoće vremena, velike udaljenosti od barem 1500 metara i zastrtosti većeg dijela vršnoga grebena Everesta, ipak nije bio siguran gdje ih je točno opazio.

Ovo istraživanje dokazuje da **8. lipnja Odell nije vidio Malloryja i Irvinea.**

Odellov unuk, gospodin Peter Odell, bio je toliko ljubazan da na moj zahtjev još 2001. detaljno pretraži svu djedovu ostavštinu. Zamolio sam ga, naime, da od fotografija s Everesta iz 1924. pokuša pronaći bilo koju snimljenu iznad Logora 4. Uza sav trud koji je uložio, odgovorio mi je da i njega čudi, jer Odell je imao fotoaparat, da niti jednom fotografijom nije zabilježio svoja dva legendarna uspona do Logora 6. Također, pomno sam pregledao bogat sadržaj fotografskog arhiva Britanske ekspedicije na Everest iz 1924., koji se nalazi u »Royal Geographical Societyju« u Londonu. Postoje mnoge Odellove fotografije, ali začudo nema ni jedne snimljene iznad Logora 4. Toliko o Odellovu »viđenju«.

Norton i Odell pokušavaju u svim »Communiqueima« za »Times«, kao i tekstovima u knjizi »The Fight for Everest« te brojnim poslije napisanim člancima koje objavljuju u »Alpine Journalu«, osim Lobsanga, pažljivo izbjeći konkretno i izravno navođenje imena nosača koji su Malloryja i Irvinea dopratili do Logora 6. Knjiga »The Fight for Everest« samo na jednoj slici nazvanoj »Nosači koji su nosili najviše« prikazuje šestero nosača s navedenim imenima u opisu slike. Iz nje se, znajući da su Narbu Yisha, Llakpa Chede i Sencumbi pratili do Logora 6 Nortona i Somervella, posredno može zaključiti da su Lobsang, Ang Tenjin i Boom nosili do Logora 6 pri Malloryjevu

i Irvineovu usponu. No, to sigurno ne odgovara činjenicama jer se u Malloryjevoj poruci poslanoj 6. lipnja iz Logora 5 Odellu jasno navodi da se Ang Tenjin spušta u Logor 4. Jedan nosač na toj slici nazvan je »Bom«, a poznato je da se takvo ime ne spominje ni u jednom zapisu ekspedicije. Možda je to bio Amdo? Vjerujem da je kontroverza vezana uz broj nosača Malloryja i Irvinea do Logora 6 riješena ovim istraživanjem.

Malloryja i Irvinea 7. lipnja u Logor 6 dopratio je samo Lobsang.

Ostaje za primijetiti da Francis Younghusband (1863. – 1942.), jedan od zasigurno najbolje obaviještenih članova »Mount Everest Committeea«, koji je organizirao ekspediciju, na 276. stranici knjige »The Epic of Mount Everest«, objavljenoj 1926., pomalo misteriozno i bez komentara navodi da 6. lipnja iz Logora 4 na uspon s Malloryjem i Irvineom kreću četiri nosača. Također, kada se pomno analizira Noelov filmski zapis koji 6. lipnja prikazuje uspon Malloryja, Irvinea i nosača snimljenih na 25 000 ft, može se izbrojati šest crnih točkica u kretanju. Dakle, do Logora 5 Malloryja i Irvinea prati četvero nosača. Ali, ako se četvero nosača sukladno Malloryjevoj poruci poslanoj 6. lipnja iz Logora 5 spustilo, koji bi nosač dan nakon toga mogao iz Logora 6 donijeti poruke koje Mallory upućuje Odellu i Noelu? Hm, nije li Malloryjeva poruka Odellu iz Logora 5, u kojoj navodi imena četvero nosača, možda pisana nekog drugog datuma, možda 1. lipnja?

Odell je u Baznom logoru 14. lipnja dobio tužnu zadaću da selektira i pakira Malloryjeve i Irvineove stvari koje će biti vraćene obiteljima. Poznato je da je obitelji vraćen Irvineov dnevnik. Je li i Mallory pisao dnevnik? S tim pitanjem obratio sam se u lipnju 2000. Malloryjevoj obitelji te su Clare Milikan i John Mallory kao i suprug njihove pokojne sestre Berridge, David Robertson, posvjedočili da im nije poznato je li supruzi Ruth ikad vraćen Malloryjev dnevnik. Također, svi su odgovorili da im nažalost nije poznato je li Mallory tijekom te ekspedicije vodio ikakve dnevne bilješke, ali ako je takvo što i postojalo, oni, kao obitelj, nikada ništa od toga nisu dobili. Nisu im vraćene ni Malloryjeve fotografije. Obitelji je pomalo čudno da uopće ne postoje Malloryjeve fotografije s ekspedicije 1924., a poznato je da je imao fotoaparat. Pri pronalasku Malloryjeva

tijela 1999. nije uz njega nađen fotoaparat, a ni bilo kakve zabilješke koje bi upućivale na postojanje nekih dnevnčkih zapisa.

Znano je da se Odell 22. lipnja pismom obraća ocu Andrewa Irvinea, u kojem navodi da će porodi donijeti Irvineov fotoaparat i cepin, a tom prigodom zasigurno im je predao i Irvineov ekspedicijski dnevnik. Kako je Irvine imao kvalitetan fotoaparat, nije jasno zašto bi pri usponu nosio bilo čiji drugi fotoaparat. Ali, Irvineov je fotoaparat iz nekih misterioznih razloga ostao u Logoru 4 odakle ga je u Bazni logor donio Odell.

Iz komunikacije s Julie Summers, unukom sestre Andrewa Irvinea, saznao sam da obitelj Irvine također nema Irvineovih fotografija koje je on snimao tijekom ekspedicije. Logično je stoga pretpostaviti da su sve Irvineove fotografije ostale u posjedu »Mount Everest Committeea«. U Arhivu Royal Geographical Societyja nalazi se ukupno 1758 fotografija snimljenih tijekom ekspedicije iz 1924. godine, od čega 128 Irvineovih, 164 Odellove, 198 Hazardovih, 1031 Beethamova, 211 Noelovih i 24 Somervellove. Zanimljivo je primijetiti da nema Malloryjevih, Nortonovih, Bruceovih i Hingstonovih fotografija, što može upućivati na to da oni na ekspediciju nisu ponijeli fotoaparat.

Pitanje se dodatno zakompliciralo kada sam u golemoj zbirci fotografija ekspedicije, pohranjenoj u arhivu Royal Geographical Societyja, pronašao da je zadnja Irvineova fotografija, označena brojem 1573, snimljena u Logoru 4 te da prikazuje četiri šatora i jednu figuru s nekim teretom ispred nogu, što može biti i aparat za kisik. Ta snimka nije mogla biti snimljena 21. svibnja, kada se Irvine sa Somervellom i Hazardom uspinje na North Col, jer je poznato da Irvine sa Somervellom tada dolazi tek na udaljenost od 150 ft od Logora 4. Stoga je Irvine tu fotografiju mogao snimiti 5. ili 6. lipnja ujutro. Pritom se moramo zapitati kako je njegov aparat vraćen obitelji a da ga Irvine nije odlučio nositi sa sobom na uspon. Pitanje je tim intrigantnije kad se zna da je Irvine imao vrlo kvalitetan fotoaparat.

Uvijek su postojale glasine da je Kineska ekspedicija na Everest 1960. možda posjetila Logor 6 te pronašla i boce kisika iznad Druge stepenice, što u knjizi »Crystal horizon« objavljenoj 1982. uz nagađanje navodi R. Messner. Do današnjeg dana Kinezi nisu potvrdili, a niti se pojavio ikakav

Visinski logor 6 (8140 m) i mjesto gdje je pronađeno Malloryjevo tijelo (8155 m)

artefakt među prikupljenima u Logoru 6 ili s bilo koje lokacije iznad njega, koji bi se mogao povezati s ekspedicijom iz 1924. Logor 6 Kineske ekspedicije iz 1960. nalazio se na 8120 metara i bio je udaljen dobrih 270 metara zapadno od Logora 6 iz 1924. godine. Razložno je prihvatiti činjenicu da je potpuno besmisleno da bi ikoji kineski penjač na tim visinama odlučio prijeći takvu udaljenost u smjeru koji je potpuno suprotan od rute i vrha Everesta. Stoga, kineska ekspedicija iz 1960. zasigurno nije posjetila Logor 6 iz 1924. godine.

Treba se osvrnuti na realne mogućnosti Malloryja i Irvinea u osvajanju vrha Everesta i bez obzira na dokazanu činjenicu da je Odellovo viđenje izmišljeno. Pritom kao jedino čvrsto uporište treba uzeti da je 1999. Conradu Ankeru iz Logora 6, koji je slobodnim načinom ispenjao Drugu stepenicu bez korištenja aluminijskih ljestava što ih je tamo 1975. postavila Kineska ekspedicija, trebalo do vrha Everesta 12,4 sata te dodatnih 6 sati za povratak u Logor 6. Logor 6 iz kojeg je Anker krenuo nalazio se na 8200 metara visine. Taj je logor smješten 60 metara iznad i 200 metara zapadno, tj. bliže vrhu Everesta u odnosu na Logor 6 ekspedicije iz 1924. Kada se dodatno uzmu u obzir činjenice da je cijela ruta Ankeru poznata pa stoga pri usponu ne gubi vrijeme na pronalaženje puta, da je na mnogim zahtjevnim mjestima put osiguran i obilježen užadi te da su njihovi aparati za

kisik gotovo dvostruko lakši i omogućavaju protok od 4 litre/min – 15 sati je najkraće vrijeme za koje se teoretski može pretpostaviti da je s udaljenije lokacije logora trebalo Malloryju i Irvineu za osvajanje Everesta. Stoga Mallory i Irvine nisu ni teoretski mogli stajati na vrhu Everesta prije 21 sat navečer. Tome se treba dodati još barem sedam sati potrebnih za njihov povratak u Logor 6, što predstavlja isključivo teoretsku kategoriju jer se oni po mraku zasigurno ne bi mogli nikamo spustiti, pa ni za 8 sati, kada bi već počelo svitati. Takvo nemoguće spuštanje po mraku najbolje je opisao vrhunski penjač Ed Viesturs ustvrdivši da je po mrklom mraku u ranim jutarnjim satima mnogo lakše s lampom na glavi započeti penjanje nego pokušati silaziti jer pri silasku nikakva lampa ne pomaže pri užasnom osjećaju nesigurnosti poniranja u »tamu bezdana« koja svakim korakom vreba pod nogama umornog penjača.

Mallory je obećao Nortonu da će najkasnije do 16 sati poslijepodne započeti silazak. Kako u raspoloživih 10 sati (računavši od 6 ujutro do 16 poslijepodne) ni Conrad Anker, jedan od najboljih penjača današnjice, ne može ni iz bliže postavljenog logora osvojiti vrh Everesta, zasigurno se to ne može ni s udaljenije lokacije Logora 6 iz 1924. godine. Anker za 10 sati ne bi mogao završiti ni slobodan uspon preko Druge stepenice od koje za uspon na vrh treba još tri sata penjanja.

Stoga se danas bez dileme mora prihvatiti zaključak da **Mallory i Irvine nisu osvojili vrh Everesta**.

Pritom treba istaknuti i neumoljivu fizikalnu činjenicu, koja se većinom prešućuje, a ta je da je Logor 6 smješten golemih 710 metara visinske razlike i dalekih 1700 metara u ravnoj liniji od vrha Everesta. Na takvoj nadmorskoj visini to već samo po sebi predstavlja nepremostivu prepreku. Ovu tvrdnju dodatno podupire stav koji je nakon iscrpnog proučavanja iznio Anker, rekavši da uspon na završni dio Druge stepenice, na kojem se nalaze aluminijske ljestve, nije moguć tehnikom pri kojoj penjač stoji na ramenima drugoga. Na tom bi mjestu i pored takve tehnike penjaču koji stoji na ramenima preostalo svladati još završna dva metra te vertikalne i glatke petmetarske stijene. Dakle, uspon Drugom stepenicom u realnom vremenu nikako nije moguć uporabom tehnike i opreme iz 1924. godine.

Nagađanje da Mallory i Irvine ipak uspijevaju svladati Drugu stepenicu kao katalonski penjači 1985., kad je Druga stepenica prekrivena obiljem snijega, mora se posve odbaciti. Snimke vršnoga grebena Everesta 4. lipnja 1924., kao i poznate vremenske prilike nakon tog datuma, jasno govore da takva mogućnost zasigurno 8. lipnja 1924. nije postojala.

Iz komunikacije s Hemmleбом potvrđeno je da je sat pronađen u džepu Malloryjevih hlača stao u položaju gdje su kazaljke pokazivale 1:40 sati. Staklo sata, koje je nedostajalo, nije pronađeno u džepu, a ni njegove krhotine. Također, sat se nakon navijanja mogao pokrenuti, što vjerojatno upućuje na to da položaj kazaljki u kojem se sat zaustavio ne određuje vrijeme Malloryjeva stradavanja. Sat je stavio u džep jednostavno iz razloga kako bi ga sačuvao, jer je staklo očito već prije bilo uništeno ili je ispalo.

Zanimljivo je također razmotriti značenje nalaza da Mallory oko pojasa ima zavezan konopac čiji je slobodni kraj prekinut na približno tri metra dužine od tijela. Praksa je u to doba bila da su penjači pri silasku vezani oko pasa konopom aktivne ukupne udaljenosti oko šest metara. Od toga oko dva metra konopa drži u ruci zadnji penjač, dok preostalih oko četiri metra slobodno visi pokrivajući veću ili manju razdaljinu između penjača. Takvom praksom konopac koji penjači

nose na visinsko penjanje nije pretežak ni nezgrapan za nošenje a njegova ukupna dužina, ne veća od 12 metara, ipak može na silasku poslužiti pri svladavanju zahtjevnijih prepreka. Stoga činjenica da je konopac puknuo tri metra od Malloryjeva tijela može upućivati na to da je Irvine početno kratko padao s Malloryjem.

Irvineovo tijelo do sada nije pronađeno. Član Kineske ekspedicije 1960. Xu-Jing dao je 2001. Hemmlebu i Simonsonu vjerodostojno svjedočanstvo da je uočio »staro tijelo« na visini od oko 8350 metara (27 400 ft) na udaljenosti 300-tinjak metara istočno od Prve stepenice. Te 1960. godine na takvoj se visini moglo nalaziti jedino Irvineovo tijelo. Ono što čudi u tom Xu-Jingovom iskazu jest činjenica da u proteklih trideset godina, u vrlo uskom koridoru od tek ± 15 metara u odnosu na visinu »viđenog tijela« prolazi velik broj penjača i da nitko od njih na tom mjestu nije registrirao opažanje »starog tijela«. Odgovara li pak Xu-Jingov navod koliko-toliko stvarnoj lokaciji Irvineova tijela, to bi značilo da Irvine nakon puknuća užeta nije dalje padao s Malloryjem. Možda niti desetak metara. Možda, nakon toga kratkog pada nije bio vitalno ozlijeđen već se naposljetku smrtnuo zbog ozljeda koje su mu onemogućavale nastavak spuštanja. Na mnoga takva pitanja moći će se odgovoriti tek ako se jednog dana pronađe Irvineovo tijelo. Dogodili se to, uvjeren sam da naša spoznaja o bitnim elementima vezanim uz Malloryja i Irvinea time vjerojatno neće biti znatnije proširena, a niti suštinski promijenjena.

Istraživačku studiju završio bih stavom da izneseni zaključci predstavljaju jedini moguć logičan spoj mnoštva složenih, međusobno povezanih vjerodostojnih parcijalnih događaja zabilježenih tijekom ekspedicije kao i svih do danas poznatih činjenica vezanih uz enigmu sudbine Malloryja i Irvinea. Vjerujem da se nakon proteka 90 godina činjenice mogu promotriti u pravom svjetlu, što upućuje na to da Mallory i Irvine nisu osvojili vrh Everesta. Studijom elaborirani dokazi jasno govore da se njihov pothvat nije odvijao na način zabilježen u ekspedicijskim Izvješćima »Timesa« i u službenoj knjizi ekspedicije »The Fight for Everest«. Njihov će pothvat, njihova imena i legenda zasigurno i dalje ostati kao vječni simboli utkani u najvišu planinu svijeta.

Dolina Glinščice / Val Rosandra – biser tršćanskog zaleđa

Vanja Radovanović, Zagreb

Trst je zanimljiv grad. Više je stoljeća bio jedina »germanska« sredozemna luka kojoj je unatoč većinskom talijanskom stanovništvu Austro-Ugarska Monarhija diktirala tempo života, no najveći dio zaleđa bio je, i još uvijek jest, slavenski, točnije – slovenski. Trst je jedinstveno mjesto u Europi upravo po tome što se ondje ravnopravno susreću i miješaju romanski, germanski i slavenski utjecaji. Posljednjih stotinjak godina Trst je dio talijanske države, iako je poslije Drugoga svjetskog rata jednako tako mogao završiti i u tadašnjoj Jugoslaviji. Dakle, mirna srca

možemo reći da se povijest s njim poigrala na zanimljiv način (primijetite da njegova povijest ima mnogo sličnosti s poviješću Rijeke i prelascima toga grada iz ruke u ruku!).

Posljednja su desetljeća Trstu također donijela zanimljiva događanja – prije četrdesetak je godina Trst bio »prozor u svijet« mnogima u tadašnjoj Jugoslaviji: jednodnevni izleti, traperice, Ponte Rosso, robna kuća Coin, espresso... U međuvremenu se širenjem Europske unije i primjenom Schengenskog sporazuma Trst spojio sa svojim slovenskim zaleđem, a i hrvatski je dio Istre na

Slikovita dolina Glinščice - pogled prema moru

dohvat ruke, na manje od pola sata vožnje automobilom.

No, recite vi meni, jeste li ikada razmišljali o Trstu i okolici kao o odredištu za planinarski izlet? Vjerojatno ste čuli za Grottu Gigante (Divovsku špilju), koja se nalazi u vapnenačkom zaleđu Trsta, no poznajete li Val Rosandru, ili dolinu Glinščice, kako je nazivaju Slovenci?

Smatram se prilično dobrim poznavateljem prirodnih zanimljivosti u Sloveniji i okolnim zemljama, no Glinščica je i za mene vrlo dugo bila obavijena velom tajne. Čuo sam tek njeno ime, no ništa konkretno vezano uz nju, a i internetски izvori nisu mi dali mnogo podataka, tako da je upravo ta »tajnovitost« zagolicala moju maštu i potaknula me na posjet.

Da, dolina Glinščice vrlo je zanimljiv prirodni fenomen, koji vrijedi posjetiti iz više razloga. »Siva Istra«, njezin flišni dio, koji se sredinom poluotoka proteže od masiva Učke sve do slovenske granice, nastavlja se preko granice sve do slovenske obale, gdje završava dramatičnim Strunjanskim flišnim padinama. No njezina krajnja sjeverozapadna točka zapravo se nalazi u Italiji, tek koji kilometar iza granice sa Slovenijom, upravo u dolini Glinščice. To je mjesto dodira flišnih i vapnenačkih naslaga, što je rezultiralo jednim površinskim vodotokom u tom dijelu Italije, a i vrlo zanimljivim kratkim kanjonom koji je tijekom stoljeća na mnoge načine utjecao na život ljudi u Trstu i okolici – kanjon se, naime, nalazi na samome sjeveroistočnom ulazu u grad, tek nekoliko kilometara od gradskog središta.

Izvor Glinščice nalazi se u blizini naselja Kozine u Sloveniji. Vodom se napaja iz okolnih vapnenačkih područja koja je skupljaju. Nailaskom na fliš ona izlazi na površinu. Sam početak toka ne privlači mnogo pozornosti, no tik nakon prelaska granice potok ulazi u kratku, ali strmu i vrlo lijepu dolinu kanjonskog tipa, koja u mnogim svojim točkama podsjeća na dolinu Zrmanje (samo što je protok Glinščice mnogo slabiji).

Nakon nekoliko zavoja potok izlazi u priobalnu zaravan Trsta i vrlo brzo utječe u Trščanski zaljev.

U Val Rosandri vidljivi su znaci svih povijesnih doba – iz rimskog doba ostali su tragovi akvedukta koji je nekad bio dugačak čak 16 kilometara, a njegov je kanal i sada dobro vidljiv u

VANJA RADOVANOVIĆ

Tridesetak metara visok slap

donjem dijelu doline. Srednjovjekovna vremena ostavila su zapise o 32 mlina na potoku, od kojih su četiri još radila nakon Drugoga svjetskog rata. Tu je i zavjetna crkva Sveta Marija na Pečah (Santa Maria di Siaris), koja datira iz 13. stoljeća.

Novije doba ostavilo je nadaleko vidljiv trag na sjevernom pobočju doline: trasu željezničke pruge koja je iz Trsta vodila do Kozine i dalje prema Ljubljani. Izgrađena je uz velike napore 1887. i na tom kratkom potezu ima pet tunela i šest mostova. Pruga je napuštena 1961., a u novije je vrijeme uređena kao jedinstvena pješačko-biciklistička staza, s koje se pružaju prekrasni vidici na dolinu, Trst i okolicu te na cijeli Trščanski zaljev. Staza vodi sve do Kozine pa je sada moguće doći biciklom od Trsta do Kozine vozeći se kroz fantastično slikovite gorske predjele, umjesto prometnim cestama – pravi užitek!

Sve u svemu, dolina Glinščice nudi mnogo toga na vrlo malom području, a nadomak grada koji baš nije poznat po prirodnim ljepotama.

Kad govorimo o dolini, treba spomenuti i njezinu okolicu, nizove rezervoara za gorivo koji

VANJA RADOVANOVIĆ

Tunel na trasi nekadašnje pruge

se prostiru uzduž donjeg toka rijeke, tik prije ušća u more, te skladišta i pogone koji prate završni dio korita. Bez njih bi panorama bila ljepša i osjećaj »prave« prirode veći, no, što je tu je, lijepo je da je dolina ipak tu, zaštićena kao park prirode unutar kojeg se nalazi tek jedno seoce s desetak kuća. Unutar zaštićenog područja nema suvremenih ljudskih intervencija, što je za svaku pohvalu.

Nekoliko riječi i o samome doživljaju posjeta dolini: posjetili smo je supruga i ja početkom ožujka, kad je Zagreb još bio prekriven snijegom i nizom tmurnih dana, tako da smo žudili za suncem – i dolina nam ga je dala u velikim količinama! Putujući kroz Sloveniju i približavajući se moru, uživali smo promatrajući kako je uza cestu sve manje i manje snijega, a nakon prelaska talijanske granice jednostavno nas je oduševila pojava pejzaža potpuno bez snijega, s morskim plavetnilom u pozadini. To je to!

Na samome početku spusta s glavne ceste Kozina – Bazovica – Trst primijetili smo uza cestu neobičan vidikovac. Stali smo i prošetali stotinjak metara do njega i sa svakim korakom uviđali da je pred nama nešto posebno. Da, to nam je razgledište otvorilo potpun pregled nad dolinom i pokazalo nam bolje od tisuća riječi što nas u njoj očekuje! Preporučujem svima koje ove riječi zainteresiraju za posjet dolini neka se prvo upute do toga razgledišta koje će im sve reći!

Nakon tog zaustavljanja, autom smo se spustili u zaselak znakovita imena Boršt (San Antonio in Bosco), gdje smo parkirali i krenuli trasom pruge do same granice (naravno, staza je dobro uređena i sa slovenske strane). Nakon toga spustili smo se do korita rijeke i uz korito stigli do kraja zaštićenog predjela, zaseoka Boljunca (Bagnoli), odakle smo se vratili do automobila. Pješačko-biciklistička staza trasom pruge očarala nas je svojim vidicima, ali još i više suncem, jarkim toplim suncem kakvo smo samo mogli sanjati prethodnih zagrebačkih tjedana. Bilo je zanimljivo iskustvo hodati kroz tunele izbušene u strmoj padini, no u svakom od njih žudili smo za suncem koje će nas dočekati na izlazu. Zamišljali smo kako je šetati stazom za vrućih ljetnih predvečerja kada sunce nestane iza horizonta i počinju se paliti gradska svjetla.

Dok smo tako uživali u sunčevim zrakama koje su nam škakljale obraze i skidale sloj po sloj odjeće, mimo nas je prolazila zanimljiva mješavina ljudi – biciklisti svih dobi, kvaliteta bicikala i izgleda (od »šminkera«, čija se oprema mjerila u tisućama eura, pa do »običnog puka«, koji je na stazu došao bez modnih savjetnika), obitelji s djecom, stariji parovi, gospođe u haljinama i cipelama s visokom petom. Većina njih bili su Talijani.

Po dolasku do danas pomalo arhaičnih tabli s obaviješću da se približavamo granici krenuli smo uskom markiranom planinarskom stazicom u dolinu i – odjednom se promijenio i sastav prolaznika; sad su većinu predstavljali Slovenci. No, nisu se promijenili samo ljudi što smo ih sretali na stazi, promijenio se iznenada i sastav tla: s vapnenca smo prešli na tipičnu flišnu podlogu (bili smo već vrlo blizu potoka!).

Ubrzo smo stigli do sela Botača (Botazzo), koje se nalazi praktično na granici i do kojega je moguće doći i markiranom stazom sa slovenske strane, iz Socerba. Selo je, na sreću (i na moje

čudenje), sačuvano u svom izvornom obliku, s tek desetak kuća arhaičnog izgleda i jednim cestovnim prilazom, u obliku uske i strme betonirane ceste. Tu je i gostionica, također arhaična, rustikalna izgleda.

Od sela smo se zaputili stazom uz potok. Krajo-lik se mijenjao, od niske šume do kamenjara nalik na Premužičevu stazu, a iza jednog zavoja dočekalo nas je i iznenađenje – tridesetak metara visok slap. Razmišljali smo kako bi bilo lijepo odmoriti se uz pogled na slap, no istaknutim brežuljkom nasuprot slapa šibao je vjetar pa smo po onoj narodnoj »pametniji popušta« odlučili odgoditi piknik do nekog sretnijeg mjesta. Nismo ga dugo tražili: ubrzo smo stigli do odlične male čistine s vidikom, na kojoj smo obavili piknik te dali malo zraka našim već pregrijanim nogama. O, kako je lijepo bilo osjetiti strujanje zraka među nožnim prstima! Ispod naših nogu prolazili su izletnici, na drugoj padini skakutale su koze, a iznad svih nas sjajilo je toplo sunce – neprocjenjivo!

Nakon te piknik-nirvane spustili smo se još niže, do civilizacije, odakle je trebalo naći put natrag, do našeg parkirališta. To nije bilo teško, a usput smo posjetili i još jedan vidikovac koji nam je dao nov uvid u dolinu, onaj s polovice sjeverne padine. Izlet je već bio pri kraju; osjetili smo da je došlo vrijeme da se pozdravimo s tim lijepim prirodnim kutkom. Upili smo vidike i sunce koji su nas grijali iznutra još danima nakon izleta.

Naš nas je auto čekao, presvukli smo se u »gradsku« odjeću, napravili još krug po Trstu i s krajem dana krenuli kući... s Rosandrom/Glinšćicom u srcu!

Literatura

- Internetska stranica prirodnoga šumskog rezervata Val Rosandra / dolina Glinšćice: <http://www.riservavalrosandra.it/Riserva/Introduzione.aspx> (slovenski i talijanski jezik)
- Topografska karta »Carso Triestino e Isatino«, 1:25 000, broj 047, izdanje Tabacco editrice, na raspolaganju u talijanskim knjižarama i trafikama, cijena oko 7 €; vidi i www.tabaccoeditrice.com
- Izletnička karta »Slovenska obala i zaleđe«, 1:50 000, izdanje »Mladinska knjiga«, 1986.
- Planinarski vodič »Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras«, Karlo Kocjančič, Branko Bratož-Ježek i suradnici, Planinska zveza Slovenije, 1997.

DASA FILIPČIĆ

Vidik na dolinu

VANJA RADOVANOVIC

VANJA RADOVANOVIC

Nadomak državne granice

VRH

Gromovača (1676 m)

Gromovača je najviši vrh Rožanskih kukova. Posjet Gromovači zanimljiv je zbog toga što posjetitelj na prilazu ima priliku upoznati najljepši dio Premužičeve staze, građenog uzdužnog puta koji se proteže od Zavižana do Baških Oštarija, prolazeći kroz najljepše i najnepristupačnije predjele Velebita. Posebno je impresivna dionica Premužičeve staze kroz inače posve nepristupačan krš Rožanskih kukova. Gromovača je najpregledniji vidikovac na veličanstveni kameniti labirint Rožanskih kukova.

Koordinate: N 44° 46' 23.3" E 14° 59' 3.8"

Žig: Na vrhu je ugrađen metalni žig nekoliko metara istočno od vršne točke

Prilazi: Pl. dom Zavižan – Rožanski kukovi – Gromovača **2.45 h**

Pl. kuća Alan – Crikvena – Rossijevo sklonište – Gromovača **3.20 h**

Tromeđa – Rossijevo sklonište – Gromovača **2.10 h**

Najpogodniji i najatraktivniji je prilaz od planinarskog doma Zavižan. Cestom koja vodi kroz Zavižansku kotlinu treba poći još 2 km do putokaza gdje se desno odvaja Premužičeva staza. Staza nakon 30' ulazi u sve krševitije područje. Jedan sat od ceste, usred kamenitog amfiteatra, stižemo pred spomen natpis Anti Premužiću. Za još 45' staza stiže pod stjenovitu Gromovaču, a ubrzo i do odvojka za uspon na njezin vrh. Uspon nije težak ni opasan iako je na nekim mjestima korisno rukama se pridržati za grane ili stijene.

Zemljovidi: Sjeverni Velebit, 16 (Smand), NP Sjeverni Velebit, 16a (Smand)

U svakom broju predstavljamo planinarske kuće, obilaznice, vrhove Hrvatske planinarske obilaznice, zanimljive internetske stranice i poneku zanimljivost iz prošlosti

ALAN ČAPLAR

Međimurski planinarski put

Tip obilaznice: vezna linijska

Godina osnivanja: 1987.

Minimalno vrijeme obilaska: 8-9 h

Kontrolne točke: Čakovec (dvorac Zrinskih), dvorac Morandini u Ksajpi, vatrogasni dom u Brezju, Sveti Juraj na Bregu (cafe bar »Đurek«), Mohokos i Vukanovec (žig u cafe baru Amadeus), Železna Gora (»Na bregu«), Štrigova (»Kult«), Sveti Urban

Uvjet za priznanje: Obilazak svih kontrolnih točaka

Upravlja: HPD Železna gora, Čakovec

Informacije: Zoran Marčuš 040/390-329

Međimurski planinarski put, obilaznica je linijskog tipa. Započinje u Čakovcu, a završava u Svetom Urbanu, obilazeći slikovita mjesta na međimurskom pobrđu. Obilaznica ima devet kontrolnih točaka, a budući da na nekim točkama nema žigova obilazak se dokazuje fotografijama. Dnevnik obilaznice može se nabaviti na prvoj kontrolnoj točki, koja se nalazi u starom gradu Zrinskih u Čakovcu ili naručiti uz plaćanje pouzecom. Trasa puta vodi šumama, livadama, njivama, vinogradima, ali i kroz zarasle šumarke, pa je zbog bujne vegetacije potrebno punu pozornost posvetiti orijentaciji i praćenju markacija. Najviša točka je vrh Mohokos (344 m) u selu Pleškovicu. Iako se do najvišeg vrha Međimurja lako može doći automobilom, šteta je propustiti doživljaj obilaska pješice. Podrobni opis puta i svih kontrolnih točki s pripadajućom kartom nalazi se u Dnevniku MPP-a te u »Planinarskom vodiču po Hrvatskoj« Alana Čaplara.

ALAN ČAPLAR

PLANINARSKA KUĆA

Planinarski dom Poklon (922 m)

Planinarski dom Poklon (922 m) stara je zgrada uz cestu koja prelazi preko Učke, oko 50 metara od pansiona Učka prema Istri, s desne strane ceste. Ima kuhinju, blagovaonicu i 14 kreveta u dvije sobe. Dom je otvoren i opskrbljen vikendom. Njime upravlja PD Opatija. Poklon je idealno ishodište za uspon na vrh Učke te prema Velikom Planiku, najvišem vrhu Čićarije. U blizini je informativni kiosk Parka prirode Učka i parkiralište.

INFO

Otvoren: vikendom

Opskrbljen: pićem, jelom po dogovoru

Mjesta za noćenje: 14

Upravlja: PD Opatija, Opatija

Informacije:

Mirjana Brumnjak 098/297-433,
Boris Božić 099/70-62-500

Prilaz vozilom: asf. cestom preko Veprinca ili s istarske strane od ulaza u tunel Učka

Međimurske gorice

www.gss.hr

Web Hrvatske gorske službe spašavanja jedan je od najposjećenijih planinarskih webova u Hrvatskoj. Sadrži preporuke za sigurno kretanje u planinama, upute za postupanje u slučaju nesreće te aktualne vijesti o akcijama. Tu je i obilje fotografija i video snimaka s vježbi i akcija, koje svestrano predstavljaju djelatnosti HGSS-a. Web zasluhuje pohvale zbog redovitosti i ažurnosti informacija te pregledne organizacije raznovrsnih sadržaja, ali ponajviše zbog brojnih edukativnih sadržaja (koji su prilično rijetki na webovima planinarskih udruga).

www.gss.hr

IZ PLANINARSKÉ PROŠLOSTI

Dva dr. Josipa Torbara bila su tripud predsjednici HPD-a

Dvojica imenjaka i prezimenjaka – dr. Josip Torbar (1824. – 1900.) i dr. Josip Torbar (1899. – 1963.) – bila su zbog istih imena i titula sredinom prošloga stoljeća uzrokom kojekakvih zgodnih i nezgodnih nesporazuma jer je stvarno nevjerojatna slučajnost što su obojica bili predsjednici Hrvatskoga planinarskog društva. Obojica su potjecala iz istoga žumberačkog roda, rodili su se u Krašiću i stariji je mlađemu bio stric, ali se kao pripadnici različitih naraštaja nikada nisu susreli i bili su posve različiti po sklonostima i zanimanju – jedino im je zajedničko bilo planinarenje. Prvi je Torbar bio znanstvenik, svećenik, akademik i predsjednik HPD-a u 19. stoljeću, i to dvaput: 1876. – 1878. i 1884. – 1893. Bilo je to u razdoblju kada su čelnici HPD-a bili znanstvenici. Taj je Torbar, na primjer, istraživao Klek i na njemu ispitivao jeku pucnja pištolja (svećenik s pištoljem!). Zasluhan je za izgradnju željezne piramide 1889. na Sljemenu i te je godine imenovan začasnim članom HPD-a. Drugi Torbar bio je pravnik i političar te je izabran za predsjednika HPD-a 1939., u doba kad su se na čelu HPD-a nizali političari

Dr. Josip Torbar (1824. – 1900.)

radićevci (Krajač, Pasarić, Cividini). U planinarstvu nije ostavio traga jer je već 1940. postao ministar pošta i brzojava u Jugoslavenskoj vladi Cvetković – Maček. Kao mačekovac bio je za NDH-a zatvoren u Lepoglavi (1944.), a poslije rata je pred komunistima izbjegao u Ameriku, gdje je i umro. Njegovi su posmrtni ostaci 1995. svečano prevezeni iz New Yorka u domovinu.

prof. dr. Željko Poljak

Vremeplov

1. 7. 1974. u Delnicama počela Opća skupština UIAA

4. 7. 1852. u časopisu »Neven« objavljena »Zora na Učki«, prvi hrvatski planinarski putopis

6. 7. 1975. umro prof. dr. Branimir Gušić, akademik, istraživač Dinarskog gorja i prvi predsjednik PSH (1948.)

16. 7. 2009. Na poticaj HPS-a Ministarstvo kulture proglašava Premužićevu stazu na Velebitu kulturnim dobrom RH

17. 7. 1907. istraživač velebitske flore Arpad Degen otkrio Degeniu velebiticu

24. 7. 1899. u Zadru osnovano PTD »Liburnia«

25. 7. 1953. na Plitvicama održan prvi slet hrvatskih planinara

1. 8. 1952. E. Hanzer i V. Šantek prvi Hrvati koji penju Čopov steber u stijeni Triglava

7. 8. 1993. hrvatski speleolozi spustili se do dna Lukine jame (–1355 m) na Velebitu, tada osme po dubini u svijetu

15. 8. 1927. otvorena Krajačeva kuća, prvi planinarski dom na sjevernom Velebitu

Vlado Božić i Hrvoje Malinar: Razvoj speleološke opreme i tehnike

Nakladnik: Hrvatski planinarski savez, Zagreb, 2013., 192 stranice, ilustracije u boji, cijena 65 kn.

Iako je ovaj najnoviji priručnik Komisije za speleologiju HPS-a u stručnom pogledu vrlo vrijedan, za njim će posegnuti samo uzak krug speleologa jer je riječ o supspecijalističkoj temi. Stoga ovdje nećemo razglabati o njegovu sadržaju, jer je jasan već iz samog naslova, nego iskoristiti priliku da istaknemo vrijednost amaterske speleologije i upozorimo na zanimljivu činjenicu da su amateri često veći stručnjaci od profesionalaca. Sjetimo se samo česte, ali iz temelja pogrešne podjele – na stručnjake i amatere – pri čemu se amatere omalovažava. Ispravna je podjela: stručnjaci i nestručnjaci te amateri i profesionalci. Onima koji ne vjeruju da amateri mogu biti vrhunski stručnjaci, ponekad veći od profesionalaca, postavite retoričko pitanje: dogodi li se nesreća u nekoj kraškoj jami na dubini od tisuću metara, koga ćete pozvati u pomoć? Odgovor će biti bez ikakve dvojbe: amatere iz Gorske službe spašavanja jer su vrhunski stručnjaci kojima u nas nema premca. Naravno, idealno je kad amateri i profesionalci surađuju, a za to je dobar primjer upravo ova najnovija knjiga. Naime, koautori su joj amater Vlado Božić, po struci inženjer brodogradnje (!) i Hrvoje Malinar koji je diplomirao na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu diplomskim radom »Speleogeneza jame Puhaljke na Velebitu«. Završit ćemo zaključkom recenzenta te knjige doc. Darka Bakšića: »bogat izvor vrlo korisnih i živopisnih podataka iz pera dvojice doajena hrvatske speleologije«.

prof. dr. Željko Poljak

PLANINARSKKE KUĆE

60 godina Planinarsko-lovačke kuće na Kuna gori

Ljepotica Kostelskoga gorja, Kuna gora, uzdiže se iznad samog središta ljupkoga gradića Pregrada. Njeni ljubitelji i ljubitelji planina općenito, osnovali su davne 1950. prvo planinarsko društvo u Pregradi. Ubrzo su donijeli odluku o gradnji planinarske kuće kod Kostelgrada, ali se odustalo od te zamisli pa je zbog blizine vode i prekrasnog vidika odabrano mjesto pod vrhom Japicom, u neposrednoj blizini ostataka triju kapela – sv. Fabijana i Sebastijana, sv. Volfganga i kapele Navještenja Majke Božje iz 16./17. stoljeća, čiji su temelji i danas

vidljivi. U početku gradnje planinari su uvidjeli da je to za njih same presmion pothvat pa su se udružili s lovcima, tako da je objekt danas u dvojnomoj vlasništvu. U gradnji su pomagali vatrogasci, školarci sedmoljetke, stanovnici okolnih naselja, štićenici doma za odgoj muške djece Bežanec te razne radne organizacije. Tada nije bilo ceste na Kuna goru pa je sav materijal odnesen do gradilišta na rukama i leđima.

Tada mlada planinarka, a poslije više desetljeća članica PD-a »Kuna gora«, Milena Kroupa Kantoci

Prizori iz vremena izgradnje

u svojoj 88. godini života još se živo sjeća osnivanja društva i gradnje kuće. Vižljasta simpatična dama sva se raznježila kad su navrla sjećanja. Gospođa Milena pripovijeda da je formiran živi lanac od crkve u podnožju Kuna gore te da je građevinski materijal putovao od ruku do ruku uza strminu do gradilišta. Uz onu poznatu pjesmu – »Kad se male ruke slože, sve se može, sve se može...«

Posebno je istaknula najangažiranije planinare, kako u osnivanju društva tako i u gradnji kuće: pokojne Juricu Kantocija – planinara srcem i dušom, Ivku i Stjepana Storjaka, Danicu i Ivana Kustera te mnoge druge. Uz mnogo muke, znoja i ljubavi, izgrađena je prizemnica s kuhinjom, blagovaonicom i potkrovljem s dvije skupne spavaonice.

Kuća je svečano otvorena 1. svibnja 1953. u prisustvu mnoštva planinara, lovaca te starih i mladih stanovnika Pregrade. Okolne velike livade odjekivale su pjesmom uz harmoniku. Gospođa Milena još se sjeća mirisa finog graha. Novim se objektom nisu privukli samo planinari: nedjeljom su čitave obitelji dolazile na piknik i druženje, a prvosvibanjsko druženje na Kuna gori postalo je tradicija, koja se očuvala do današnjih dana.

Kuća nije bitno mijenjana, jedino je dograđena velika natkrivena terasa s vidikom na Pregradu i cijelu dolinu zavičajnog pisca Janka Leskovara, pa sve do Medvednice, a istočno na Brezovicu, Strahinjščicu i Ivanščicu. Na zapad se otvara vidik na Cesargradsku goru i Svete Gore u Sloveniji. Otkad je izgrađena cesta pristup opskrbi je lakši, a uvođenjem vodovoda ugodniji je boravak posjetiteljima.

Mogućnost noćenja privukla je planinare i izletnike iz udaljenijih krajeva. Meke, mirisne staze Kostelškoga gorja, Kuna gore, bogata povijest Kostelgrada i Pregrade, kao i ljubazni domaćini planinarsko-lovačke kuće, nadahnjuju posjetitelje, o čemu svjedoče dojmovi pretočeni u staru, veliku i debelu upisnu knjigu.

HPD »Kuna gora« 1. svibnja ove godine svečano je obilježio 60. obljetnicu kuće. Tom su prigodom naji-

staknutijim članovima društva dodijeljene brončane i srebrne značke HPS-a, koje je uz prigodne riječi uručio član IO HPS-a Tomislav Zrinski. Zanimljivo je da je sjednici prisustvovao i Mauricije, noviji član društva, ali sudionik gradnje kuće. Veselo druženje nastavilo se zakuskom i pjesmom.

Velika hvala svima koji su na bilo koji način pomogli izgradnji planinarsko-lovačke kuće na Kuna gori. Na svima nama ostaje zadaća i dalje pažljivo održavati okoliš i objekt što smo ga naslijedili te ga brižljivo čuvati za mlade naraštaje od kojih smo ga posudili.

Štefanija Dimač

Milena Kroupa Kantoci i planinarska kuća (na vrhu brijega iznad Pregrade)

Ivan Polić (1944. – 2013.)

Poslije duge i teške bolesti napustio nas je Ivan Polić, dugogodišnji član i predsjednik HPD-a »Klek« u Ogulinu. Bio je član planinarske organizacije od osnivanja planinarskog društva u Ogulinu. Čarobni Klek za njega je u punom smislu riječi bio alfa i omega planinarskog života. Za Klek je dao jako mnogo. Bio je sudionik gradnje doma na Kleku, a otada uvijek i sudionik svih radnih akcija u domu i oko njega te na Klekovskoj stazi.

Po prirodi je bio veseo i druželjiv. Često je bio zabavljač u domu svirajući na svojoj staroj, pohabanoj, na mjestima i okrnjenoj gitari. Svi ga planinari pamte po sviranju njegovih brojnih poskočica i pošalica koje su izazivale smijeh i dobro raspoloženje.

Bio je prvi ogulinski planinar koji je stupio na drugi kontinent – Afriku te se uspeo na najviši vrhu-

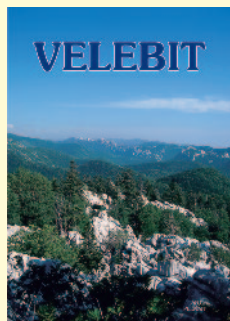
nac Maroka Jebel Toubkal (4135 m). U bivšoj državi popeo se gotovo na sve značajnije vrhunce, obišao brojne obilaznice, a posebno su ga oduševljavale ture po prekrasnom Velebitu. Tu smo zadnji put bili s njime na veličanstvenoj Premužičevoj stazi. Odaziva se pozivu na obranu početkom rata i postaje zapovjednik male oružane postrojbe koja je tijekom cijelog rata osiguravala planinarski dom na Kleku, u kojemu su bile brojne radio postaje, bitne za normalno djelovanje, kako

civilnih službi tako i vojnih postrojbi.

Nažalost, teška i dugotrajna bolest učinila je svoje. Brojni planinari i njegovi ratni drugovi dostojno ga ispratiše na vječni počinak na groblju Sveti Petar, odakle se čarobno vidi neodoljivi Klek, njegova najveća ljubav.

Miljenko Pavešić

PREKO 60% POPUSTA !!!

VELEBIT

Autor: **Ante Pelivan**

- fotomonografija
- bogato ilustrirana u boji
- format 30 x 21 cm
- 194 stranice
- tvrdi uvez

CIJENA: 190,00 kn

PTICE

Autor: **Davor Krnjeta**

- format 20,5 x 12 cm
- 350 fotografijau boji
- 360 stranica
- tvrdi uvez

CIJENA: 260,00 kn

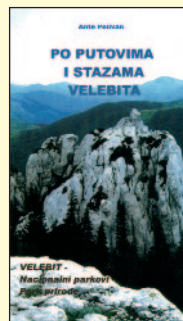

VODIČ PO PRISTUPAČNIM ŠPIJAMA I JAMAMA U HRVATSKOJ

Autor: **Vlado Božić**

- bogato ilustrirani vodič
- format 21 x 12,5 cm
- 300 stranica
- tvrdi uvez

CIJENA: 210,00 kn

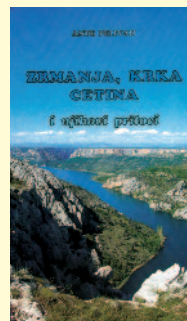

PO PUTOVIMA I STAZAMA VELEBITA

Autor: **Ante Pelivan**

- bogato ilustrirani vodič
- format 21 x 12,5 cm
- 240 stranica
- meki uvez

CIJENA: 60,00 kn

ZRMANJA, KRKA, CETINA i njihovi pritoci

Autor: **Ante Pelivan**

- bogato ilustrirani vodič s kartama
- format 21 x 12,5 cm
- 192 stranice
- meki uvez

CIJENA: 60,00 kn

Ukupna cijena za svih 5 knjiga je 780,00 kn

Sadašnja **AKCIJSKA** cijena je **290,00 kn**

Knjige se prodaju samo u kompletu, a ne pojedinačno.

(poštarina uključena u cijenu)

EKOLOŠKI GLASNIK d.o.o.

Duga cesta III. odvojak 12, 10412 Donja Lomnica
Tel. 01/621 88 72, Fax: 01/6234-058

e-mail: ekoloski.glasnik@zg.t-com.hr

ekoloski.glasnik@gmail.com

Završila alpinistička škola AO Mosor

Dana 11. svibnja održan je završni ispit ljetne alpinističke škole koju je organizirao AO HPD-a »Mosor«. Nakon više od deset godina HPD »Mosor« dobio je novu generaciju alpinista pripravnika. Školu je vodila Tea Čalogović, članica PDS-a »Velebit« iz Zagreba, koja je u Split došla radi studija na Kineziološkom fakultetu. Malo po dolasku u Split upoznala se s Dašom Gazde i Anom Buklijaš, tajnicom i pročelnicom Mosorova alpinističkog odsjeka, i započela je suradnja čiji je rezultat uspješna alpinistička škola, održana prema programu Komisije za alpinizam HPS-a. Vježbe su održane na Marjanu, u Omišu, na Mosoru, Biokovu i Velebitu. Predavanja u društvenim prostorijama održali su Tea Čalogović, Goran Gabrić, Ante Bigava, Ivica Sorić, Inga Patarčić, Siniša Kosmos, dr. Ivana Buklijaš, Stipe Božić, Vinko Prizmić i Milena Šijan. Uz predavače, u radu škole najviše je sudjelovala Milena Šijan, a zatim Mladen Mužinić, Luka Mudronja, Katja Milišić, Marin Glušević, Ivana Podnar i Krešimir Milas. Ispit su položili: Željko Bockovac, Ana Buklijaš, Ivana Buklijaš, Daša Gazde, Antonio Plazibat i Robert Režić. Time je AO »Mosor« postao bogatiji za šest mladih pripravnika alpinista.

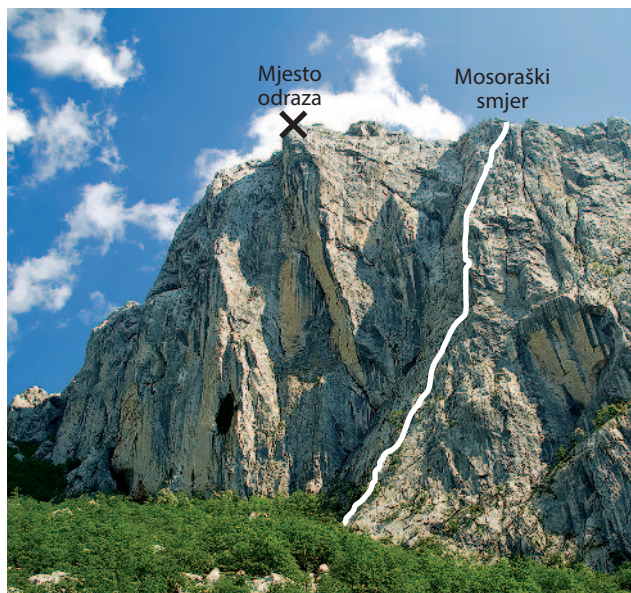
Krešimir Milas

Alpinizam i BASE padobranstvo

Početkom svibnja u Paklenici je u kombinaciji s penjačkim usponom izveden prvi BASE¹ skok s Anića kuka. Zagrebački alpinist i padobranac Vanja Šiljak, član AO PDS-a »Velebit« stigao je na vrh Anića kuka usponom po Mosoraškom smjeru s partnerom Lukom Blažićem, noseći pritom na sebi svu potrebnu opremu za BASE skok, i zatim skočio s vrha smjera Spider te sletio u Anića luku.

O samom skoku Vanja kaže: »Skok je izrazito tehničke naravi, teško pristupačan, što je razlog malog broja skokova. Sa samog vrha smjera Spider potrebno se spustiti po užetu nekih 15 metara do police koja je pogodna za odraz u ambis. Kao sistem za absajl koriste se dvije gurtne pričvršćene na sistem veza (padobran), budući da on sadrži nožne obuhvate te se koristi kao penjački pojas. Slobodan pad traje od odskoka sa stijene do otvaranja padobrana, ukupno 7 – 8 sekundi.«

Zanimljivo je i to da je prvi put izveden skok nakon ispenjanog smjera. Penjalo se sa svom opremom potrebnom za skok (padobran, kamere, track-odijelo, kaciga – otprilike 8 kg težine). Sam odvoj od stijene mora biti savršen, ne na glavu, ne na stranu, znači, žiroskopija

Stijena Anića kuka

tijela mora biti u potpunosti simetrična, što je za nedovoljno iskusnog skakača problem jer ne postoji početna brzina, tj. kreće se od 0 km/h. Tek u četvrtoj sekundi počinje puhati i tek se tada skakač može ispraviti u željenom smjeru, ali, naravno, tada je već propustio priliku odletjeti od stijene u tzv. track položaju (ispruženo tijelo s rukama uz bokove i blago raširenih, ali ispruženih nogu, i sve to pod nekih 45% glavom prema dolje). Na taj način struja zraka koja obavija tijelo omogućuje skakaču da se odmakne što dalje od stijene kako bi se padobran otvorio što sigurnije. Padobranu je pri takvom skoku potrebno dvije sekunde da se otvori.

Vanja Šiljak prvi put je skočio iz aviona 1999. i do danas ima iza sebe više od 2000 skokova. Stekao je zvanje nastavnika padobranstva, tandem instruktora i alpinista pripravnika. Član je hrvatske padobranske reprezentacije, s kojom je na svjetskom kupu u Njemačkoj (disciplina FF-freely) 2011. osvojio osmo mjesto. BASE skokove izvodi od 2004. i do sada je skočio gotovo 500 puta. Skakao je BASE u norveškim fjordovima, Arcu (Italija), Mojstrovki (Slovenija), Riglosu i Montseratu (Španjolska), a u posljednje je vrijeme i aktivan penjač, kao član AO PDS-a »Velebit«.

Krešimir Milas

1 BASE: Building, Antena, Span (most), Earth (zemlja) - akronim koji se odnosi na skokove sa zgrada, antenskih stupova, mostova i visokih stijena, jednu od najopasnijih sportskih disciplina.

Rusov pohod na Medvednicu

U subotu 20. travnja održan je tradicionalni 21. Rusov pohod na Medvednicu u organizaciji PD-a »Ericsson-Nikola Tesla« iz Zagreba.

Kao i prijašnjih godina, na pohodu se okupio velik broj planinara iz Hrvatske, Slovenije, Mađarske te Bosne i Hercegovine. Registrirano je 579 sudionika iz 60 planinarskih društava te članovi Udruge invalida rada Zagreba i sudionici koji nisu članovi planinarskih društava. Međutim, prema procjenama mnogih, sudionika je bilo znatno više, ali se nisu svi registrirali. Inače, PD »Ericsson-Nikola Tesla« vodi preciznu, poimeničnu evidenciju svih dosadašnjih sudionika i planinarskih društava iz kojih sudionici dolaze.

Od 1993., kada je održan prvi pohod, do danas registrirano je više od 6000 sudionika. Dakle, i sami brojevi dovoljno govore o popularnosti Rusova pohoda među planinarima. Susreti prijatelja, nova poznanstva i druženja te pozitivna atmosfera tijekom cijelog događanja glavna su obilježja pohoda koji u svakom pogledu ima planinarski karakter. Kada se, kao ove godine, posreći lijepo i ugodno vrijeme, tada je doživljaj planinarenja i druženja na pohodu gotovo savršen.

Radi »osvježanja« pohoda i veće afirmacije zagorske strane Medvednice, ove je godine uvedeno dodatno upisno mjesto, tj. kontrolna točka u mjestu Pili kod Stubičkih Toplica. Sa zagorske je strane na Hunjku došlo više od 150 planinara, uglavnom iz Slovenije i sjeverozapadne Hrvatske. Brojnost sudionika koji su na pohod krenuli iz Pile dokazuje opravdanost spomenutog »osvježanja«. Inače, zagrebačka je trasa bila ista kao i dosadašnjih godina: od parkirališta kod potoka Bliznec, na Njivice, Hunjku i preko Sljemena do planinarskog doma »Runolist«.

Upis sudionika Rusova pohoda na Bliznec

Pošto su se planinari okrijepili pićima na upisnim mjestima, na Hunjki su ih dočekali domaći kolači i čaj, a na cilju pohoda bogata gastronomska ponuda planinarskog doma »Runolist« te živa glazba koja je ubrzo dovela brojne planinare na »plesni podij«, ako tako možemo nazvati veliku terasu ispred doma.

Uz mnogo pjesme, zabave, plesa i druženja pohod je potrajao do ranih večernjih sati, kada su i »najvatreniji« planinari-plesači krenuli svojim kućama.

Iako nije zahvalno posebno isticati sudionike, treba naglasiti da su s nama, već osmu godinu zaredom, bili naši prijatelji iz Kaposvara u Mađarskoj, brojni slovenski planinari iz Maribora, Novog Mesta, Ptuja, Celja, Andraža te planinari koji su cijelu noć proveli na putovanju da bi došli na pohod – planinari iz zeničke »Mladosti«. Poseban kuriozitet pohoda bilo je sudjelovanje jedne djevojčice iz Kine.

Na kraju treba istaknuti Park prirode Medvednica s kojim Društvo ima vrlo dobre odnose pa smo se i ove godine, tijekom pohoda, uključili u program čišćenja Medvednice koji je organizirao Park.

Uobičajena je praksa u PD-u »Ericsson-Nikola Tesla« da se prilikom pohoda predstavljaju planinarske obilaznice Društva. U 2013. Društvo slavi značajan jubilej, 40. godišnjicu osnutka i djelovanja, pa je shodno tome predstavljena nova, prigodna planinarska obilaznica pod nazivom »40 vrhova za 40 godina i Rusov pohod«. Iako je slična obilaznici puštenoj u optjecaj prije deset godina, razlike postoje i bitne su jer su uz Rusov pohod zadani vrhovi Sljeme, bezimeni vrh na Žumberku, vrh Ravne gore i Liska na Fruškoj gori. Putove na spomenute vrhove, osim na Sljeme, održava PD »Ericsson-Nikola Tesla« i na njima su postavljeni metalni žigovi. Što se tiče Sljemena, žig je također postavilo Društvo i održava dvije staze na Medvednici.

Knjižica nove obilaznice koja se prvi put mogla nabaviti na pohodu pobudila je interes mnogih planinara pa vjerujemo da će i broj onih koji će ispuniti uvjete obilaznice biti velik.

Damir Kuzmanić

Uspješna planinarska škola pod vodstvom vodiča HPS-a

Vodiči Stanice planinarskih vodiča Zagreb osmislili su i uspješno izveli opću planinarsku školu u okviru projekta osposobljavanja planinara u »malim« društvima na prostoru Zagreba i Zagrebačke županije. Osnovna je zamisao pružanje stručne pomoći u školovanju članova onih društava koja nemaju mogućnost samostalno organizirati opće planinarske škole.

Organizator škole bio je PD »Pinklec« iz Svete Nedelje, društvo osnovano prije nešto više od tri godine, koje sada ima više od 90 članova. U školu su se uključili

Polaznici i voditelji opće planinarske škole PD-a »Pinklec«

i članovi –HPD-a »Zaprešić«, PD-a »Susedgrad« i PD-a »Vrapče«. Škola je provedena po programu HPS-a, a završila je u utorak 14. svibnja 2013. ispitom na kojem su polaznici pokazali odlično znanje. Tijekom škole polaznici i predavači u velikoj su se mjeri služili »Planinarskim udžbenikom« koji je napisao član SPV-a Zagreb Alan Čaplar. Ta je knjiga dobrodošla kao sredstvo za učenje jer sadrži sve što je potrebno polaznicima opće planinarske škole. Ipak, bez odličnih predavača – vodiča instruktora iz SPV-a Zagreb (Davora Banića, Dorjana Klasnića, Zaviše Šimca, Alana Čaplara, Željka Avdagića) i vodiča (Željka Hajtoka, Dine Čape), iskusnog člana Vladimira Zemana te instruktora speleologije Vlade Božića, instruktora HGSS-a Vladimira Novaka i dr. Borislava Aleraja – knjiga nam ne bi bila dovoljna za postizanje ovako dobrih rezultata.

Pozivamo i planinare iz drugih, a napose »manjih« društava Zagrebačke županije koji su zainteresirani za provedbu sličnih ideja edukacije ili školovanja da se slobodno jave na adresu Stanice planinarskih vodiča Zagreb.

Željko Avdagić

Opća planinarska škola HPD-a »Bilogora«

HPD »Bilogora« iz Bjelovara organizirao je proljetos opću planinarsku školu, koja je okupila dvadesetčetiri polaznika. Škola je trajala od 7. ožujka do 7. lipnja, a završila je završnim ispitom te uručjenjem diploma Hrvatskoga planinarskog saveza. Tako su bjelovarski planinari postali bogatiji za dvadeset, a čazmanski planinari, članovi HPD-a »Garjevica«, za četiri »diplomi-

rana« planinara. Program škole sastojao se od osamnaest sati predavanja, s vježbama, koja su se održavala jednom tjedno po tri do četiri sata, i pet jednodnevnih te jednog dvodnevnog planinarskog izleta, na kojima se provodila terenska obuka uz rješavanje određenih terenskih zadataka. Cijeli program škole zajedničkim su snagama odradili iskusniji planinari HPD-a »Bilogora« i pripadnici Hrvatske gorske službe spašavanja Stanice Bjelovar. Završni ispit održan je 7. lipnja 2013. na planinarskom domu »Kamenitovac«, a sastojao se od pisanog dijela, s pitanjima iz svih nastavnih tema, te praktičnog dijela – izrade osnovnih čvorova koji se koriste u planinarstvu. Veselimo se što smo dobili nove motivirane i školovane planinare koji su završenom općom planinarskom školom stekli uvjete za upis u tečajeve iz planinarskih specijalnosti (alpinističke, sportsko-penjačke, speleološke, markacijske, vodičke) i kvalitetne kolege za zajednička planinarenja.

Željko Vinković

Nova prilika za staru ličku cestu Terezijanu

Kad i u Liku »stignu« topliji dani, za agilne članove gospićkoga planinarskog društva »Željezničar« počinje tradicionalno vrijeme radnih akcija. Uz uobičajene akcije u planinarskim kućama, došlo je vrijeme i za akcije koje nisu izravno povezane s planinarstvom, ali su svakako nužnost i određen dug prijašnjim generacijama. Riječ je o čišćenju i uređenju starih ličkih cesta.

Uza senjsku Jozefinu, najznačajnija lička cesta, koja je izgrađena i puštena u promet prije 227 godina, jest

Terezijana. Ona je krajem 18. i početkom 19. stoljeća povezala važnu austrijsku luku Karlobag s Gospićem, tada novim vojnokrajiškim središtem, služeći uglavnom kao trgovačka ruta između osmanlijske Bosne i austrijskog primorja. Terezijana je u ono vrijeme bila pravo građevinsko prometno čudo, čije ostatke primjećujemo i danas. Dio te ceste od sela Konjskog do Baških Oštarija uređen je te je zahvaljujući prirodnoj ljepoti i panoramskim vidicima svojevrsna turistička atrakcija. Niže od Baških Oštarija na uređen se dio nadovezuje zapuštena dionica Terezijane, sada »ukrašena« građevinskim materijalom i glomaznim otpadom. Osim navedenih poteškoća, tu donju dionicu Terezijane očigledno neko vrijeme nije pohodila ljudska noga pa je bilo nužno da se ranonedjeljni entuzijasti opreme šumarskim alatima i upute na čišćenje i uređenje te zahtjevne dionice. Stoga se u svibnju skupina članova PD-a »Željezničar« s pet članova nove ličke ekološke udruge (LEA) uputila u Brušane da bi očistila i uredila dio Terezijane dug četiri kilometra. Sjajna timska atmosfera, dobro vrijeme, ali i roštiljske delicije koje su nas u Baškim Oštarijama, kao nagrada, čekale za nesebičan trud, bili su čvrsta garancija uspješnog posla. Naše predano čišćenje i otkrivanje već zaboravljenih kamenih serpentina remetio je samo žubor obližnjeg potoka Suvaje. I tako smo se blago uspinjali prema cilju, ostavljajući iza sebe neku novu Terezijanu, koja sada pruža priliku i drugim zaljubljenicima u prirodu da se susretnu s njezinom zadivljujućom gradnjom, jednako kao i s prirodnim posebnostima koje nam otkriva ta cesta.

Takvo kvalitetno uređenje jedne dionice Terezijane ne znači da je posao gotov, dapače, u sljedećoj je akciji važno ukloniti krupni otpad i urediti prilazni put s magistralne ceste. Nadamo se da će ta nova prilika za Terezijanu biti kreativna inspiracija za lokalno stanovništvo i nadležne institucije. Terezijanu bi trebalo prepoznati i vrednovati kao jedan od brojnih revitalizacijskih i turističkih resursa u Lici. Ivan Brlić, prof.

Akcija čišćenja Terezijane

ZELJKO AVDAGIC

Sudionici pohoda »Pinklec na pleča« u Svetoj Nedelji

3. planinarski pohod »Pinklec na pleča« od Svete Nedelje do Okića

U nedjelju 16. lipnja 2013. PD »Pinklec« iz Svete Nedelje organiziralo je 3. planinarski pohod »Pinklec na pleča« od Svete Nedelje do Okića. Između 9 i 10 sati na svetonedjeljskom Trgu Ante Starčevića okupilo se oko 200 planinara iz svih krajeva Hrvatske. Okupljene planinare pozdravila je Petrunjela Krajačić, članica PD-a »Pinklec« koja je ovom prigodom glumila Dragojlu Jarnević, ilirku iz Karlovca koja je davne 1843. godine u stijeni Okića izvela prvi poznati penjački uspon u Hrvatskoj. Goste su lijepim nastupom pozdravile svetonedjeljske mažoretkinje i članice Plesnog kluba »Balans«. Nakon pozdrava predsjednika PD »Pinklec« Željka Hajtoka, dugačka kolona planinara krenula je kroz špalir mažoretkinja od centra Svete Nedelje preko šumske padine Padež do Svetonedjeljskog brega, gdje su s vidikovca Borovina planinari uživali u vidicima na Zagreb, Samobor, Zaprješić i dio Slovenije. Sa Svetonedjeljskog brega kolona se uputila nizbrdo do Kladja i dalje preko napuštenog zaselka Korenići, uz vinograde i voćnjake, do vikend-naselja u selu Slavagora. Tu je priređen ručak - planinarski grah, i neizostavna planinarska veselica. Dobrom ugođaju osobito su doprinijeli svirači iz PD-a »Vrapče«.

Nakon ručka predstavnicima svih planinarskih društava uručeni su pokloni i zahvalnice za sudjelovanje, a potom su oni najizdržljiviji, koje prejako sunce nije obeshrabrilo, nastavili put do Okića. Unatoč teškim uvjetima za hodanje zbog vrućine i sparine, trećim i pohodom »Pinklec na pleča« svi su sudionici bili oduševljeni, a velik odaziv planinara iz raznih krajeva definitivno uvrštava ovaj pohod u važnu turističku promidžbu i kulturnu ponudu Svete Nedelje.

Željko Hajtok

TOMISLAV ČANIC

19. - 21. 7. Memorijalni skup Ivica Plazonić

Masna Luka – Blidinje (BiH)
HPD Malačka - Donja Kaštela, Kaštel Stari
Filip Balić, 098/311-797

20. 7. Hodočašće Svetom Iliji na Biokovu

Biokovo
HPD Sveti Jure, Zagvozd

21. 7. Javorova kosa: Hodočašće na Božji studenac

Ravna Gora
PD Višnjevica, Ravna Gora
Goran Belobrajdić, 091/51-16-278

28. 7. Kraj kapele svete Ane - planinarsko hodočašće od Svete Nedelje do kapele svete Ane

Svetonedeljski bregi, Samoborsko gorje: Sveta Nedelja - Mala Rakovica - Anindol - Samobor
PD Pinklec, Sveta Nedelja
pinklec.info@gmail.com
Željko Hajtok, 091/51-88-033

28. 7. Hodočašće Svetom Juri na Biokovu

Biokovo
HPD Sveti Jure, Zagvozd

28. 7. 30. akcija »Kretanje - zdravlje« na Ivanščici

Ivanščica: Ivanec - Žgano vino - Ivanščica
HPD Ivančica, Ivanec
Borislav Kušen, 098/90-31-833

30. 7. - 5. 8. Put Oluje, 3. sedmodnevni pohod od Voštana do Knina

Kamešnica, Dinara
PU Dinaridi, Split
putoluje@gmail.com
Ivan Zebić, 091/55-87-611

3. - 4. 8. POHOD NA DINARU

Dinara
Hrvatski planinarski savez

3. 8. Gusar challenge

Omiška Dinara, Poljička planina i Cetina
PD Imber, Omiš

4. 8. POJ - Pješačenje oko Lokvarskog jezera

Lokvarsko jezero, Mrzla Vodica
PD Špičunak, Lokve
pdspicunak@yahoo.com
Vilim Novak, 091/25-28-104

9. 8. Dan PD-a Stubičan

Medvednica: Pl. kuća Lojzekov izvor
PD Stubičan, Donja Stubica
Ines Krušelj-Vidas, 098/17-47-638
Daniel Kuren, 091/23-80-501

15. - 18. 8. Dan PD-a Mljet

NP Mljet, Govedari – otočić sv. Marije
PD Mljet, Govedari
Marin Perković, 098/542-100, 095/51-91-450

15. 8. Planinarski pohod Majci Božjoj na Krasno

Otočac - Krasno - Otočac
PD Gromovača, Otočac
Anđelko Sporčić, 098/521-777

15. 8. Dan Rossijeva skloništa

Sjeverni Velebit, Rossijevo sklonište
PD Kailaš, Zagreb
Andrej Đapić, 095/82-20-298, andrejd@pamho.net

15. 8. Dan PD-a Skitaci – tradicionalni pohod na Skitaču

Labin - Skitača
PD Skitaci, Labin

17. 8. Rokovski zalazak sunca - Obruč 2013.

Obruč
PD Pliš, Klana
pd_plis@yahoo.com
Miloš Raspor, 091/1-808-224

20. 8. Hodočašće Svetom Roku na Biokovu

Biokovo
HPD Sveti Jure, Zagvozd

25. 8. 6. planinarski Špancir-pohod

Klenovnik - Donja Voća
HPD MIV Varaždin, Varaždin
hpdmiv@gmail.com
Milan Turkalj, 091/57-01-392

25. 8. 10. ljetni planinarski pohod Sesvete - Lipa

Medvednica, Sesvete - pl. dom Lipa
HPD Lipa, Sesvete
Ivan Horvat, 01/20-01-315

31. 8. Svečana akademija HPD-a Japetić, predstavljanje monografije

Samobor, Hrvatski dom
HPD Japetić, Samobor
www.hpd-japetic.hr

1. 9. 38. Slet planinara Slavonije

Bilogora, kod Virovitice
Slavonski planinarski savez i HPD Papuk Virovitica
slavonski.planinari@gmail.com
Otmar Tosenberger, 091/18-14-119
Vladimir Subota, 098/16-84-839,
hpdpapuk.vrc@gmail.com

1. 9. 35. tradicionalni pohod na Kamene svate

Medvednica: Podsused - Kameni svati
PD Susedgrad, Podsused
kontakt@pdsusedgrad.hr
Nikola Sedmak, 098/355-446

1. 9. Obilazak Belečkog pl. puta

Ivanščica
HPD Belecgrad, Belec
Stjepan Hanžek, 091/79-41-399
Verica Havoić, 098/16-09-056

FERRINO

www.ferrino.it

IZUZETNO LAGAN ZA SVE VAŠE IZLETE

220kg

CHAOS 2

www.iglusport.hr